

De förenade högerpartierna?

-En jämförande studie mellan Liberalerna och Moderaterna

Abstract

Både Liberalerna (f.d. Folkpartiet) och Moderaterna (f.d. Högerpartiet) är att betrakta som borgerliga partier i svensk kontext. Bägge betraktar sig i någon mån som liberala partier och har en lång tradition av att ha befunnit sig i opposition mot SAP (Socialdemokraterna) oavsett hur majoritetsförhållanden sett ut i riksdagen. Historieskrivningen har mest fokuserat på skillnaden mellan Socialdemokrater och ”borgerliga” utan att i så hög grad behandla de skillnader som finns mellan olika borgerliga partier. Med hjälp av partiprogram och även andra dokument har de bägge partiernas politiska ställningstaganden, såväl som deras ideologiska utveckling, jämförts över tid med utgångspunkt från ca 1946 fram till år 2006. Med hjälp av idealtyper som utgörs av socialliberalism, nyliberalism och konservatism, vilka är tänkta att mätas efter ett specifikt mönster, visar det sig att de politiska skillnaderna mellan partierna visserligen varierat över tid, men att likheterna blivit extra starka vid tiden för undersökningsperiodens slut.

Nyckelord: Folkpartiet/Liberalerna, Moderaterna/Högerpartiet, socialliberalism, nyliberalism, socialkonservatism, kulturkonservatism

Antal ord: 9132

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställning	2
1.2 Teori.....	2
1.2.1 Socialliberalism	2
1.2.2 Nyliberalism	3
1.2.3 Konservatism	4
1.3 Metod och material	5
1.4 Tidigare forskning	7
2 Allmänna politiska ställningstaganden för vardera decenium	9
2.1 Politiska frågor under 1940-50-60-tal	9
2.1.1 1940-talet	9
2.1.2 1950-talet	10
2.1.3 1960-talet	11
2.2 Politiska frågor under 1970-talet	11
2.3 Politiska frågor under 1980-talet	12
2.4 Politiska frågor under 1990-talet	13
2.5 Centrala politiska frågor under åren 2000-2005	13
3 Analys	15
3.1 Socialliberalism	15
3.2 Nyliberalism	18
3.3 Konservatism	20
3.4 Sakpolitiskt närmande eller åtskillnad? – En sammanfattning.....	21
4 Diskussion	23
5 Slutsats	25
6 Referensförteckning	26
6.1 Primärkällor	26
6.2 Sekundärkällor	27
7 Bilaga	29

7.1.1	Folkpartiets partiprogram 1944	29
7.1.2	Högerns partiprogram 1946.....	30
7.1.3	Moderaternas partiprogram 1969	30
7.1.4	Folkpartiets partiprogram 1972	31
7.1.5	Folkpartiets partiprogram 1982	32
7.1.6	Moderaternas partiprogram 1984	33
7.1.7	Folkpartiets partiprogram 1990	34
7.1.8	Moderaternas partiprogram 1993	35
7.1.9	Folkpartiets partiprogram 1997 (nyutgåva 1999).....	36
7.1.10	Moderaternas partiprogram 2001	37
7.1.11	Folkpartiets valmanifest 2006	38
7.1.12	Moderaternas valmanifest 2006	39

1 Inledning

Den politiska idédebatten inom offentligheten har på senare år kommit i skymundan till förmån för fasta regeringskonstellationer, med större fokus på politikernas personliga egenskaper än den grundläggande ideologin. Därmed kan det vara värt att påminna sig som den ideologiska kärna som ligger till grund för politiska beslut, framförallt beträffande ”borgerliga” partier, vars specifika grundläggande ideologiska kärna är något oklar. Inom historieskrivningen tenderar många att dela upp den svenska politikens aktörer mestadels i två läger, d.v.s. Socialdemokraterna mot ”de borgerliga” utan att behandla huruvida det finns betydande skillnader även inom dessa led, d.v.s. mellan olika borgerliga partier. Därför ter det sig naturligt att det är just detta ämne denna uppsats kommer handla om. Den här uppsatsen kommer att rikta in sig på en jämförande studie mellan två av dessa partier. Mer specifikt en idéanalys, inriktad på jämförelse mellan Liberalerna och Moderaterna utefter specifika idealtyper över tid. En anledning till att jag specifikt valt dessa partier är att bägge har funnits med i det svenska partiväsendet under hela efterkrigstiden, och att inget av dessa partier, till skillnad från Centerpartiet (f.d. Bondeförbundet) har suttit i regering med Socialdemokraterna sedan andra världskrigets samlingsregering. Undersökningsperioden kommer att börja vid ingången till efterkrigstiden 1944-1946 fram till år 2006. Eftersom bägge partier bytt namn minst en gång under undersökningsperioden kommer Liberalerna att gå under beteckningen ”Folkpartiet” medan Moderaterna tidvis kommer gå under beteckningen ”Högerpartiet” eller ”Högern”.

Partiprogrammen från respektive parti utgör den centrala grunden för analysen. Dessa kommer att analyseras utifrån ideologiska idealtyper i form av socialliberalism, nyliberalism och konservatism. En sammanfattning av programmen, knutna till variabelvärdena 1-5 på vardera idealtyp finns att hitta längst ner, i kapitlet Bilaga. I kapitlet Analys klargörs den åtskillnad mellan programmen som förklarar de glidande variabelvärdena inom de olika idealtyperna. Vid sidan om partiprogrammen tjänar övrigt material, i form av valmanifest, motioner, riksdagsprotokoll och politiska biografier, som komplement för att skapa en helhetsbild av partiernas ageranden vid sidan av de rent formella bekännelser som kännetecknar partiprogram. Tidigare forskning inom ämnet berörs därutöver. Efter att programmen har analyserats kommer en diskussion att föras i syfte att klargöra och problematisera kring en del av innehållet i de källor som använts som referens inom arbetet. För att urskilja mängden socialliberala, nyliberala och konservativa värden utifrån all text som refereras från partiprogrammen kommer en parantes med ett värde att märkas efter varje mening innehållande en ideologisk referens från partiprogrammet, för att läsaren ska kunna få klart för sig hur värdena kan mätas utifrån texten. Exempelvis (socialliberalism 4) eller (nyliberalism 3). Här uppskattas också variabelernas medelvärde för respektive partiprogram. Operationaliseringen för de olika variablerna klargörs på s. 7.

1.1 Syfte och frågeställning

Ett ideologiskt arv till grund för respektive partis uppkomst en gång i tiden är en sak, ett förhållningssätt som tillkommit i form av att gamla konfliktlinjer suddats ut och nya bildats ett annat. Med denna uppsats kommer jag att försöka utreda i hur hög grad man kan tala om ett gemensamt borgerligt alternativ inom den svenska politiska kontexten. Mer bestämt mellan Liberalerna (f.d. Folkpartiet) och Moderaterna (f.d. Högerpartiet). Kanske är de båda partierna så pass olika varandra i grunden att ett permanent samarbete kanske inte är så självklart, varefter man kanske skulle kunna tänka sig att pröva på nya regeringskonstellationer? Kanske är ett av partierna onödiga? Men varför då inte nöja sig med att studera ett parti? Jo, av den anledning att undersökningar som bara fokuserar på ett parti lätt kan tvingas ta hänsyn till allmänpolitiska trender och den tidsanda som för tillfället råder. Genom att jämföra två eller fler partier på en gång är det lättare att urskilja olika program var för sig och peka på var skiljelinjerna går inom en och samma politiska kontext. Den huvudfrågan jag avser ställa är följande: Hur har de ideologiska likheterna och skiljelinjerna mellan Liberalerna och Moderaterna förändrats mellan 1946-2006?

1.2 Teori

En ideologianalys ligger till grund för denna uppsats, varpå här ges en bakgrund: Enligt Dagens Nyheters forne chefredaktör Herbert Tingsten innehåller en ideologi dels grundläggande värdepremisser, (värderingar specifikt knutna till ideologin, ex. en viss syn på rättvisa) dels verklighetsomdömen (hur man uppfattar verkligheten, ex. huruvida ekonomin är viktig för samhällsutvecklingen eller inte) och dels rekommendationer (handlingsförslag på vad som bör göras) (Bergström & Borelius, 2015 s. 141).

Kännetecknande för liberalismen är ett **negativt** frihetsbegrepp; d.v.s. frihet i form av frånvaro av tvång (Halldenius 2011, s. 35). De olika liberala inriktningarna gör dock olika tolkningar av hur den politiska utformningen bör se ut.

1.2.1 Socialliberalism

Socialliberalismen är en av de idealtyper som kommer användas, varav det är viktigt att känna till en del av bakgrunden i form av dess olika kännetecken och talespersoner. Termen härleder i hög grad från den ”nya” liberalism som växte sig fram under 1800-talet under ledning av Thomas Hill Green. Dennes mer **positiva** frihetsbegrepp än vad som kännetecknar den strikt liberala innehöll en positiv syn på staten, vilken kunde anordnas till stöd för individens självförverkligande

(Nycander 2013 s. 246-249). **Positiv** frihet skiljer sig från **negativ** dito genom att betona den mänskliga friheten i att vara en rationell aktör (Halldenius 2011, s. 35).

En skiss till ett välfärdssamhälle med progressiv beskattning och statligt finansierade pensioner, barnbidrag och skola skissades av Thomas Paine (Nycander 2013 s. 68). Enligt socialliberalismen kan det allmänna i viss utsträckning anförtros att ta ställning till vad som är värt att göra eller njuta (ibid s. 249).

En variant av denna typ av liberalism går att finna i den brittiska ekonomen John Maynard Keynes, som fick ett starkt genomslag i och med 1930-talets depression i USA och Europa.

Denna s.k. ”keynesianism” kom under efterkrigstiden att utgöra en ekonomisk medelväg med starkt fokus på full sysselsättning och samförstånd mellan principerna om en aktiv stat, respektive fri marknad (ibid s. 304).

Av dessa skäl kommer synen på vad som räknas som socialliberalism i denna uppsats att vara formad efter i hur hög grad man accepterar statligt stöd för individens självförverkligande och social omfördelningspolitik, exempelvis i form av beskattning. Detta kan ta sig uttryck i både socialpolitik och stöd för kulturutövande. Synen på näringspolitik kommer att behandlas eftersom ”keynesianismen” spelat så pass stor roll för liberalismen under en stor del av 1900-talet. Ett mer **positivt** frihetsbegrepp går också att urskilja.

1.2.2 Nyliberalism

Den andra idealtypen som kommer att användas som underlag för arbetet är **nyliberalismen**. Eftersom detta begrepp ofta används i allmänt språkbruk kan det vara av intresse att fördjupa sig i den idémässiga bakgrunden även här.

Termen kan definieras dels som föreställningen om en stat vars funktioner begränsats till att enbart skydda människors frihet och egendom, den s.k. ”nattväktarstaten”. Nyliberaler håller därmed hårdare än socialliberaler på ett **negativt** frihet- och rättighetsbegrepp. Robert Nozick utgör här ett huvudexempel (Halldenius 2011 s. 17, 105).

Men ofta används denna term för att definiera 1980-talets paradigmskifte inom den ekonomiska politiken, med inriktning på den amerikanske ekonomen Milton Friedmans s.k. ”monetarism” vilken talar emot en aktiv konjunkturpolitik till förmån för kontroll av penningmängden och avreglering av marknader. Välfärdspolitik och höga skatter anses leda till både inflation och arbetslöshet (Nycander 2013, s. 384).

Av dessa skäl kommer en alltmer negativ syn på offentlig välfärds- och fördelningspolitik, samt marknadsregleringar utgöra indikatorer på ett närmande till nyliberala principer. I.o.m. att begreppet ”nyliberalism” på detta sätt har två delvis olika innebörd beroende på sammanhang så är det viktigt att separera de ideologiskt nyliberala principerna framför de rent tekniska influenserna av nyliberalism i form av monetarismens seger över keynesianismen bland ekonomer och politiker på 1980-talet. Frågan om konkurrensutsättning av offentligfinansierad verksamhet är inte helt enkel att översätta till någon av

idealtyperna då syftet kan variera beroende på utgångspunkt, vilket Halldenius tydliggör i boken *Liberalism* (Halldenius 2011, s. 145) där hon samtidigt också nämner att det ofta finns en nyliberal klangbotten i argumenten. Vad som åsyftas är troligtvis möjligheten att genom privatiseringar möjliggöra skattesänkningar.

Av dessa skäl kommer även denna fråga att kopplas närmare en nyliberal idealtyp även om syftet kan vara att uppnå socialliberala (i sammanhanget välfärdspolitiska) eller konservativa (i sammanhanget traditionsanknytna) mål.

1.2.3 Konservatism

Den tredje idealtypen som kommer användas som jämförandeobjekt är **konservatismen**. Ytterligare ett begrepp som är värt att konkretisera med tanken på dess återkommande användning i dagligt språkbruk. De delar av konservatismen som kommer att operationaliseras i det här arbetet är **social-**, respektive **kultur**konservatismen. Skälet är att det främst är dessa två underavdelningar av konservatismen som går att urskilja utifrån ett konservativt perspektiv i detta arbete. Här vore det möjligt att även lägga till liberalkonservatismen, som i själva verket utgör kärnan i den moderata ideologin. Men eftersom begreppet i första hand är knutet till förhållandet mellan individ och statsmakt och en tveksamhet inför traditionalistiska värden (Ljunggren 1992, s. 33), så kommer den nyliberala idealtypen istället att användas. En inkludering även av denna variabel skulle riskera att leda till svåra nivåskattningsproblem då denna ofta tenderar att sammanfalla med den nyliberala (se föregående stycke). Stig-björn Ljunggren beskriver i boken ”Folkhemskapitalismen” konservatismen som ”ett principiellt upprätthållande av det bestående – men då i ”meningen att blott vidmakthålla det som är värt att hållas vid makt” (Ljunggren 1992, s. 14).

Termen **social**konservatism har beskrivits som en gammal konservativ rörelse som värnade om jordbruk, småföretag och hantverk, och som med hjälp av statlig socialpolitik önskade kunna bevara den nationella enigheten och de traditionella institutionerna (ibid s. 30). Samtidigt kan denna inriktning inte entydigt kopplas till en positiv inställning till socialpolitik, utan fokus ligger i första hand på att motverka polarisering. Socialpolitiken tjänar därmed mestadels patriarkala syften för att motverka radikalism (ibid s. 32, 34).

Av dessa skäl kommer synen på välfärdspolitik som ett nödvändigt ont för att mildra spänningar i samhället beskrivas som ett socialkonservativt förhållningssätt.

Kulturkonservatismen bygger på Alfred Bindslevs idéer om troskap mot det som ”burit folket genom dess 1000-åriga historia” med syfte att motverka radikalism. Statsmakten och dess livshållning skulle hämta näring från ”jorden och de döda” (Ljunggren 1992 s. 32-33). I kulturfrågor kommer denna idealtyp vara relevant som ett uttryck för bevarande av gamla värden och motstånd mot radikalism. Eftersom det är socialkonservatism och kulturkonservatism som specifikt kommer urskiljas och kodas så är det viktigt för läsaren att känna till just dessa konservativa inriktningar.

1.3 Metod och material

Jag kommer här att använda mig av **primärkällor** såväl som **sekundärkällor**. Bland **primärkällor** räknas sådant som politiska partiprogram, valmanifest och partimotioner. Bland **sekundärkällor** räknas exempelvis litteratur i form av politiska biografier och strategidokument, liksom även tidigare forskningsundersökningar. Partiprogram är viktiga för att kunna få en helhetsbild av partiernas ställningstaganden, samt göra relevanta jämförelser över tid. Partimotioner och anföranden är ibland nödvändiga för att kunna visa på den politiska kontext ur vilken beslut fattas. De partiprogram som kommer behandlas är Liberalernas program från 1944, 1972, 1982 samt 1997/99, och Moderaternas program från 1946, 1969, 1984, 1993 samt 2001. Eftersom Liberalerna inte utgivit ett enda partiprogram mellan 1999 och 2013 kommer undersökningen avslutas med en jämförelse mellan partiernas respektive valmanifest från 2006. Majoriteten av partiprogram är hämtade från Svensk Nationell Datatjänst, (SND) resterande från partiernas egna hemsidor. Det finns inga program från Liberalerna och Moderaterna som sammanfaller samma år under den tidsperiod som här undersöks. Högerens program från 1956 och Folkpartiets program från 1962 kommer att utelämnas från analysen iom tidsavstånden mellan dokumenten. Jämförelser kommer här istället att göras genom andra dokument. De program från vardera parti som ligger närmast varandra i tid (0-3 år emellan) utgör jämförandeobjekt. Dokumenten kommer att delas upp i olika tidsperioder efter decennium. Ett partiprogram som antagits absolut i slutet av ett decennium kommer dock att räknas bland dokument för decenniet därpå, särskilt ifall det rör sig inom ramen för en ny tidsanda. För att på den operativa nivån kunna analysera de berörda aktörerna utefter ideologiska preferenser så kommer jag att sätta upp en samling variabler vars syfte är att koda olika politiska ställningstaganden efter en idealtypsinriktad skala. De olika ideologiska inriktningarna **socialliberalism**, **nyliberalism** och **konservatism** kommer att användas som idealtyper, med variabler som utgår ifrån en punktlista 1-5, där ett högre värde på vardera variabel kommer att gestalta ett närmande till respektive idealtyp. Ett högt socialliberalt värde kommer därmed att ligga på punkt 4 eller 5. Ett lågt nyliberalt värde kommer likväl att ligga på punkt 1 eller 2. För att möjliggöra en intersubjektiv granskning så kommer jag att precisera vad det är i de olika formuleringarna som orsakar variationen även inom relativt höga variabelvärden. Se ex. tabellen nedan.

Den här metoden kommer dock att avgränsas till att (undantaget något enstaka valmanifest) gälla partiprogrammen, iom att möjligheten att göra jämförelser mellan olika partier tenderar att vara mycket lättare när man har ett samlat dokument som behandlar i stort sett alla politiska frågor av betydelse.

För att mäta hur partiernas värden för konservatism, nyliberalism och socialliberalism har förändrats över tid kommer fyra politikområden från de valda dokumenten att väljas ut. De politiska frågor som här ska behandlas gäller

näringspolitikens funktion, skattepolitiken inriktning samt synen på offentligt engagemang i kulturfrågor. Motivet för att **näringspolitiken** kommer utgöra ett jämförandeobjekt är kopplingen till de olika liberala inriktningarnas roll i de olika konjunkturpolitiska skolorna, d.v.s. huruvida staten aktivt bör engagera sig i marknadsekonomin och styra konjunkturen (keynesianism) eller om den ekonomiska politiken borde lämnas ifred och enbart begränsa penningmängden (monetarism). **Skattepolitiken** kommer att behandlas av det skäl att såväl principen som acceptansen för beskattning i långa stycken är kopplad till vilken gren inom liberalismen man sitter på. Få liberaler förespråkar en fullkomlig jämlikhet, men Rawls differensprincip (Nycander 2013 s. 322) bygger på att ojämlikhet endast kan vara legitim om den lyfter levnadsnivån för alla, i synnerhet de sämst ställda (Halldenius 2011 s. 77). Huruvida **socialpolitiken** bör vara generell eller selektiv, och hur höga förmånerna bör vara har betydelse för hur aktiv roll staten i praktiken tar för medborgarnas offentliga välfärd, inte minst med tanke på empiriska erfarenheter som talar för att den ena välfärdstypiska modellen tenderar att vara kopplad till en avsevärt högre skattenivå, och därmed större offentlig sektor, än den andra (Westerberg&Nordh 1993, s. 32). Synen på offentlig finansiering av **kultur** kan också vara en vattendelare där den ideologiska utgångspunkten kan avgöra om man motsätter sig att staten ”tvingar” oss betala, oavsett hur intresserade vi må vara, eller om man anser att valfriheten fordrar en, som Halldenius skriver, ”möjlighet att göra meningsfulla val” för att inte endast vara en ren formalitet (Halldenius 2011, s. 48).

Den **socialliberala** ideologin kommer att kopplas till en positiv syn på en välfärdsstat med höga socialpolitiska ambitioner, och den **nyliberala**¹ kommer att kopplas till en allmänt negativ syn på socialpolitiska åtgärder, offentliga bidrag och inkomstbeskattning. Märk väl att alla socialliberala respektive nyliberala värden inte nödvändigtvis utesluter varandra. Både socialliberaler och nyliberaler är exempelvis, som tidigare nämnts för marknadsekonomi, samt anser att offentlig fördelningspolitik via skatter har begränsningar. Därmed kan vissa socialliberala och nyliberala variabelvärden till och från komma att sammanfalla.

Den **konservativa** ideotypen kommer att delas in i underkategorierna socialkonservatism och kulturkonservatism. Konservatismen utgör en viktig del av moderaternas idé-arv, vilket gör att en ensidig fokusering på liberala inriktningar lätt riskerar att leda slutsatserna fel. De socialkonservativa och kulturkonservativa ideotyperna kommer dock mest att användas i kompletterande syfte, i syfte att förklara fenomen som varken en socialliberal eller nyliberal variabel kan förklara. För att kunna ge en helhetsbild av partiernas agerande och beslutsfattande kommer även historiska tillbakablickar att göras. De liberala ideotyperna är hämtade från Lena Halldenius bok *Liberalism* och Svante Nycanders *Liberalismens Idéhistoria*, då dessa verk specifikt inriktar sig på den liberala ideologins olika beståndsdelar. Stig-Björn Ljunggrens bok *Folkhemskapitalismen* klargör olika konservativa idealtyper. Kartläggningen av

¹Begreppet ”nyliberalism” existerade inte före 1970-talet. Samma fenomen brukade dock tidigare kallas antingen ”manchesterliberalism” eller ”gammalliberalism”

medelvärdena för de olika idealtyperna presenteras vid sidan om själva uppsatsen, i kapitlet Bilaga för att visa hur jag själv gått tillväga. Analysen av partiprogram och övriga politiska ställningstaganden hjälper till att klargöra hur man skattar värdena ifråga.

Socialliberalism	Nyliberalism	Konservatism
<p>1. Vaga socialliberala tendenser som dock inte är helt oförenliga med ideologin. Tekniska krav beträffande hur skattepolitiken ska utformas, d.v.s. precisa skattesänkningar man önskar genomföra, och hur kulturen bäst organiseras hör till denna kategori. Tendensen måste dock, utifrån en helhetssyn, peka i stark nyliberal riktning.</p> <p>2. När principerna egentligen är mer förenliga med nyliberalismen, men där en socialliberal vinkling inte är utesluten. Krav på privatisering av offentlig verksamhet räknas hit. Det kan också röra sig om allmänt hållna ambitioner som att "vårda kulturarvet", vilket egentligen kan sägas ha en konservativ prägel, men där en socialliberal utgångspunkt inte är otänkbar.</p> <p>3. Vaga socialpolitiska krav i stil med "avskaffa fattigdomen", vilken kan mätas på både relativa och absoluta termer räknas hit. Trygghet med bevarad frihet är på samma sätt relativt allmängiltigt då trygghetsbegreppet inte är entydigt. Acceptans, om än inte med större entusiasm, för progressiva skatter räknas också hit. Även krav på rationalisering av offentlig verksamhet kan räknas hit om tonen är försiktigt hållen och inte i sig ställer krav på omfattande privatisering. Samma princip gäller för försiktiga formuleringar i övrigt.</p> <p>4. Social- och näringspolitiska ambitioner som mest är av teknisk karaktär. Exempelvis i form av "slopad inkomstprövning" och specifika stödformer för att underlätta social-arbetsmarknads- eller socialpolitiska mål, exempelvis "stöd till barnfamiljer" vilket kan ha olika innebörd. Stöd för ett progressivt skattesystem med enstaka reservationer räknas också hit.</p> <p>5. Starka ideologiskt motiverade socialliberala krav på utbyggnad av generella välfärdssystem. Aktivt statligt engagemang i konjunkturpolitiken. Staten och det offentligas roll i kulturpolitiken ges en avgörande betydelse.</p>	<p>1. När det är möjligt att urskilja något mer försiktiga välfärdspolitiska krav från starkare dito. Krav i stil med att "garantera medborgarna trygghet" räknas hit.</p> <p>2. Marknadsekonomiska krav, vilka ändå innehåller reservationer beträffande fria marknadskrafters förmåga räknas hit. Därtill även formuleringar som visserligen betonar ekonomiska incitament för att arbeta, men som fortfarande inte uttrycker sig negativt i princip om beskattning som tas ut i fördelningspolitiskt syfte.</p> <p>3. Marknadsekonomiska krav på avreglering och konkurrensutsättning, men utan någon skarp ideologisk klang i botten. Det kan också röra sig om skattesänkingskrav som var för sig inte behöver vara nyliberala per se, men som i sin helhet ändå pekar mer åt det hållet.</p> <p>4. Tydliga krav på skattesänkningar, avregleringar och uppmaning till ideellt engagemang vid sidan om välfärdsstaten, men där kraven fortfarande inte nödvändigtvis motsätter själva kärnan i socialliberalismen.</p> <p>5. Tydligt nyliberala krav som i grunden ifrågasätter principen om allmän välfärdspolitik. Beskattning betraktas här nästan helt av ondo.</p>	<p>Förekommer sällan i texten, men starkt konservativa formuleringar ger ett värde på 5, vilket gör socialliberalismen och nyliberalismens relevans helt onödig. En formulering med ett värde på 4 har också en tydligt konservativ klang, men inte så pass absolut som en med ett värde på 5. En svagare konservativ tendens, med ett värde på exempelvis 3, utesluter dock inte nödvändigtvis övriga idealtyper.</p>

1.4 Tidigare forskning

Många uppsatser och avhandlingar har redan tidigare riktat in sig på Moderaternas idéutveckling, bland annat uppsatsen *Moderaterna, Marknaden och Makten* partiets politik under avregleringens tid (Nilsson, Torbjörn 2003) och avhandlingen *Folkhemskapitalismen* om Högers/Moderaternas idéutveckling under

efterkrigstiden (Ljunggren, Stig-björn 1992) samt Torbjörn Aronssons idémässiga jämförelse mellan olika höger/moderatledare från 1989. Utöver detta förtjänar att nämnas Tommy Möllers verk *Mellan ljusblå och mörkblå*, vilken behandlar striderna inom partiet under första delen av 1960-talet. Fokus har i dessa sammanhang legat på att utreda i hur hög grad moderaterna rört sig i en specifik riktning. Däremot har det funnits ont om studier om idéutveckling inom Liberalerna/Folkpartiet, vid sidan om Max Johanssons D-uppsats från 2006 beträffande Folkpartiets frihetsbegrepp i olika partiprogram mellan 1967 och 1997. Denna uppsats bidrar dock till att så långt som möjligt jämföra idéutvecklingen inom moderaterna, i den mån det kan skönjas en sådan, med den som samtidigt eventuellt pågått inom Folkpartiet, och ställa dessa bägge partier i relation till varandra. Därmed uppfyller denna uppsats kravet på inomvetenskaplig relevans.

- Nilssons uppsats har som syfte att visa på att Moderaternas politik från 1970-talets slut fram till början av 1990-talet inte alls var så revolutionerande nyliberal som det ofta utgås ifrån.
- Ljunggrens drar delvis samma slutsats i sitt arbete genom att visa hur social- och kulturkonservatism alltid funnits inom partiet, med varierande styrka.
- Johanssons uppsats om Folkpartiets frihetsbegrepp visar i sin tur på en ökad tendens mot betoning på det negativa (med inriktning på frånvaro av tvång) frihetsbegreppet.
- Aronssons drar i sin avhandling slutsatsen att samtliga högerledare från 1900-talet t.o.m. Gösta Bohman förvisso uppfyller olika konservativa idealtyper, men att det alltid funnits en konservativ tradition i grunden.
- Möllers bok knyter i allmänhet till huruvida enskilda partiledare kan påverka utvecklingen eller om de bara är kuggar i de varande strukturerna (se s. 198-199).

2 Allmänna politiska ställningstaganden för vartdera decenium

2.1 Politiska frågor under 1940-50-60-tal

2.1.1 1940-talet

Bertil Ohlin valdes till partiledare för Folkpartiet 1944. Denne hade redan 1936 gett ut en bok med titeln *Fri eller dirigerad ekonomi*, vilken talade för ett starkare offentligt engagemang i socialpolitiken och den ekonomiska politiken, i form av en aktiv konjunkturpolitik. Den gammalliberala, d.v.s. ”nyliberala” (negativa, min anm.) synen på frihet som frånvaro av tvång betraktades som ”direktörfrihet”.

Folkpartiet släppte sitt eget handlingsprogram kallat Efterkrigstidens Samhälle innan Socialdemokraterna släppte sitt Arbetarrörelsens Efterkrigsprogram, även kallat 27punkts-programmet.

Folkpartiets social- och konjunkturpolitiska linje låg tämligen nära Socialdemokraternas. Men man gick starkt emot 27punkts-programmets punkter om förstärkningen av ett flertal branscher. Baserat på de uppfattningar partiledaren själv gett uttryck för hade intresset för social- och konjunkturpolitik sin grund i en liberalism med ett ”fördjupat” frihetsbegrepp (Hakelius, 1994 4.2 - 4.6).

I Tommy Möllers bok *Mellan ljusblå och mörkblå* från 2004 framgår att framförallt den unge högerpolitikern Gunnar Heckscher under 1930- och 40-talen drev på för ett ökat socialpolitiskt engagemang. Denne betraktade den omfattande fattigdomen, arbetslösheten och trångboddheten som så pass allvarliga problem i det svenska samhället att ren självbevaringsdrift krävde att detta åtgärdades. Risken fanns att det etablerade samhällets fortbestånd hotades (Möller 2004, s. 67). Enligt Möller var dels de socialpolitiska ambitionerna lägre inom högern än inom övriga partierna. Dessutom byggde deras politiska inriktning på principen om ”hjälp till självhjälp”. Det var uteslutet att statliga insatser skulle höja de svagaste till den högsta nivån, och den socialdemokratiska jämlikheten betraktades som naturvidrig (Möller 2004, s. 68-69).

2.1.2 1950-talet

År 1951 förespråkade Folkpartiet att en konjunkturvinstskatt skulle gälla från och med januari 1952 i syfte att komma åt de höga vinster skogsägarna gjort under föregående år. Förslaget uppfattades som radikalt även av Socialdemokraterna. Högerledaren Jarl Hjalmarsson kallade Folkpartiets krav för ”trekvartssocialism” (Svensk Tidskrift 31 december 1951 s. 622-624). 1952 års valmanifest ställer ett uttryckligt krav ”till påbörjande av en allmän pensionsförsäkring för alla folkgrupper” (Folkpartiet valmanifest 1952 rad 34).

I Henrik Berggrens biografi om Olof Palme, *Underbara dagar framför oss*, framgår att Folkpartiet förespråkade ett generellt stipendiesystem för högre utbildning, medan Högern endast förespråkade gynnsamma statliga lån (Berggren 2010 s. 211).

1950-talets stora strid kom att handla om huruvida tjänstepensionen skulle bli obligatorisk eller förbli frivillig. Både Högern och Folkpartiet förespråkade en linje som byggde på möjligheten att trygga tjänstepensionen genom kollektivavtal, medan Centern förespråkade en mer renodlad grundtrygghetslinje. Socialdemokraterna förespråkade istället ett obligatorium. Frågan utmynnade i en folkomröstning. Efter en långvarig strid i riksdagens båda kamrar, p.g.a. osäkert resultat, kom den sistnämnda linjen att segra (Hakelius, 1994 4:8).

Högern började till följd av 1950-talets ökade välstånd prata om sina visioner för ”den egendomsägande demokratin”. Fler skulle få möjlighet att äga sin bostad, kvinnor bli självförsörjande på hemarbete, förmånliga studielån tilldelades de studerande som inte hade råd att betala terminsavgifter och samhället skulle ansvara för medborgarnas grundtrygghet, vilken gav ”bostad, kläder och bröd för dagen” (Möller 2004, s. 107-109). Levin formulerar i frågan om såväl den socialdemokratiska som den borgerliga sammanblandningen mellan ”samhället”/det ”kollektiva” å ena sidan och ”staten” å andra, den borgerliga hållningen under 1950-talet som att man förespråkade en bottentrygghet i frågan om sociala åtaganden, men att ”vägar, sjukhus och utbildning kan avgiftsfinansieras” (Levin 1992, s. 287).

Tjänstepensionsfrågan kom att bli en fråga om ”frihet” kontra ”tvång” för alla de borgerliga partierna, inklusive Folkpartiet (Berggren 2010 s. 250).

Folkpartiet kom efterhand att godta en lagstiftning på området om parterna inte kunde enas om alla löntagares rätt till tilläggspension, förutsatt att det fanns möjlighet att ställa sig utanför systemet. (Hakelius, 1994 4:8)

Enligt Sven-Erik Larsson hade folkpartiledaren Ohlin alltid varit mån att hålla jämna steg med Socialdemokraterna beträffande det sociala reformarbetet, även om han kom att bortse ifrån detta i striden om tjänstepensionen (Larsson 1992 s. 120).

2.1.3 1960-talet

I valet 1960 hade partiet gått till val på ett radikalt skattesänkingsprogram, vilket var tänkt att finansieras genom att tjänstepensionen såväl som första barnbidraget togs bort, och skollunchen och de fria läromedlen skulle avgiftsbeläggas. Folkpartiet och Centern tog gemensamt avstånd från högerpolitiken. (Möller 2004, s. 114, 115) Efter att Jarl Hjalmarsson avgått som partiledarbyte till förmån för tidigare nämnde Gunnar Heckscher kom istället partiet att tona ner sin profil inom flertalet socialpolitiska områden. (ibid s. 154) Ambitionen att värna de sämst ställda kom dock i hög grad att anses motivera ökad behovsprövning, och i början av decenniet gav man ut en skrift kallad *Besked från högerpartiet*, i vilken man tog starkt avstånd från ”den ständiga utvidgningen av den offentliga sektorn” (Heckscher citerad av Ljunggren 1992 s. 185). Denna profilering mötte stark misstro i debatten och folkpartiledaren Ohlin talade om en ”krigsförklaring” (ibid s. 185-186). Folkpartiet och Centern kom att inleda ett samarbete för att ta över regeringsmakten och Högern ansågs endast kunna medverka om dessa anpassade sin politik efter mittenpartierna (Möller 2004 s. 159). Högerledaren Gunnar Heckscher lade dock i valrörelsen 1964 ett förslag om att använda överskottet från AP-fonderna till att dela ut pengar till pensionärer som inte omfattades av den allmänna tjänstepensionen (Möller s. 177). Valmanifestet från samma år präglades däremot av krav på skattesänkningar och sparstimulerande åtgärder. Ägardemokratien skulle göra det möjligt att tjäna och äga mera, samt trivas bättre (Moderaterna valmanifest 1964). Enligt Ljunggren präglades Högerens linje under första halvan av 1960-talet av ett växlande mellan en socialpolitiskt positiv linje, och en ”kärv” dito, ofta av en och samma person (Ljunggren 1992, s. 197).

2.2 Politiska frågor under 1970-talet

I den borgerliga treparti-regeringen som tillträdde 1976, tycktes det finnas vissa meningsskiljaktigheter mellan Folkpartiet och Moderaterna, där de sistnämnda inte hade riktigt lika höga ambitioner beträffande vare sig välfärd eller sysselsättning som de förstnämnda. (Larsson 1992, s. 132, 140)

I den så kallade ”Ullstenplanen” (namngivit efter Folkpartiets dåvarande partiledare Ola Ullsten) som arbetades igenom på hösten 1980 så förespråkades en viss omläggning av Folkpartiets ekonomiska politik i form av prövningar av redan beslutade offentliga utgifter. Moderaterna ansåg dock att Folkpartiets linje fortfarande var alltför expansiv, då dessa fortfarande bedömdes ha en fot kvar i det keynesianska, efterfrågestimulerande, lägret. (ibid s. 354-56) Enligt Berggren (2009) hade Moderaterna sedan slutet av 70-talet kommit att inta mer nyliberala positioner än tidigare då man hade en mera socialkonservativ syn. (Berggren 2010, s. 574)

2.3 Politiska frågor under 1980-talet

Moderaterna avskrev officiellt tanken på generella efterfrågestimulanser år 1981, och den ökade skattenivå som följde av den offentliga sektorns snabba tillväxt kom alltmer att betraktas som en börda (Nilsson 2003, 7:1).

I 1985 års val ställde Moderaterna krav på ett systemskifte. (Berggren 2010, s. 644). Motion 1984:85:2431 talade för att sänka sjuk- och föräldraförsäkringen från 90% till 80% (s. 4&5). Motion 1984/85:900 argumenterade dock för en allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring tänkt att ge ett grundskydd som visserligen kan kompletteras med privata tilläggsförsäkringar (5:1).

Folkpartiet kom dock att motsätta sig de föreslagna besparingarna inom sjukförsäkringen för långtidssjukskrivna och nedskärningarna av sysselsättningspolitiska åtgärder. Därför sa man också nej till de skattesänkningar som var tänkta att finansiera detta (Prot. 1985/86:9 s. 54).

På partistämman 1987 utarbetade Moderaterna en modell för en allmän, obligatorisk sjukförsäkring som innebar fortsatt gemensam finansiering av sjukvården, men där patienternas val samtidigt styrde produktionen. Det innebar således, enligt vad som redovisas i skriften ”Moderaterna, marknaden och makten” att marknadsliberala (d.v.s. nyliberala och socialkonservativa idéer sammansmälte (Nilsson 2003, 7:9).

Vid sidan om social- och kulturpolitiska satsningar i 1988 års valrörelse beträffande ett kulturpolitiskt reformprogram, (valmanifest 1988 st. 4) höjda barnbidrag och eget rum på långvården (ibid st. 25) ställde Folkpartiet därtill krav på slopat etermonopol (ibid st. 13) och utförsäljning av statliga företag (ibid st. 6). Folkpartiet talar i riksdagsmotion 1987/88:Sf332 om att sänka ersättningen i sjukförsäkringen från 90% till 80% (iaf under kortare sjukskrivning) och införa en karensdag. En liknande besparingsmotion som Folkpartiet lade moderaterna i 1986/87:Sf329, med tillägget att man här även delvis ville spara in på föräldraförsäkringen²

² Varken Folkpartiets eller Moderaternas motioner hade respektive partiledare med som undertecknade, men Folkpartiet hade sin ekonomiska talesperson Anne Wibble och Moderaterna sin socialpolitiska talesperson Ingegerd Troedsson med.

2.4 Politiska frågor under 1990-talet

I det gemensamma regeringsprogrammet mellan Folkpartiet och Moderaterna, Ny Start för Sverige, betonades starkt att det inte endast är den specifika socialdemokratiska politiken man vänder sig emot, utan hela tanken på att politiken kan styra utvecklingen (Nilsson 2003, 7:1/Ny start för Sverige 1991). Flera gemensamma motioner lades av de, enligt Nilsson, ”två marknadsliberala partierna” (ibid 7:8).

1993 skrev folkpartiledaren Bengt Westerberg en bok tillsammans med SKTFs ordförande Sture Nordh med titeln *Välfärdsstatens vägval och villkor*. I denna skrift användes både ideologiska resonemang och empirisk forskning för att dementera alla påståenden om att välfärdsstaten skulle behöva ändras i grunden, än mindre rivas. Istället förespråkas en fortsatt generell välfärdspolitik, baserad på inkomstbortfallsprincipen, som förväntas täcka 80% av inkomsten för majoriteten av löntagarna samt att en ”valfrihetsrevolution” bör kunna uppnås (Westerberg&Nordh 1993, s. 6). I slutet av boken klargörs att moderaternas förslag till partiprogram från samma år utgjorde ett allvarligt hot mot fortsatt regeringssamverkan (ibid s. 139).

Budskapet ifråga stämmer på många sätt ganska väl överens med vad som står i 1990 års partiprogram om behovet av generell välfärdspolitik (3:3), samt de formuleringar om värdet av ”inkomsttrygghet” i socialförsäkringarna utöver ”bastrygghet” i partimotion 1990/91:So315.

I Folkpartiets valmanifest 1994 etablerar sig partiet tydligt som ”den tredje kraften” i svensk politik, med udden riktad både mot socialdemokrater och moderater. Med Moderaterna anses det exempelvis bli ”mindre social välfärd, mindre gemensamt finansierad barnomsorg, äldreomsorg och sjukvård”, och därtill ”sämre trygghetsförsäkringar. Därför menar man att denna ”tredje kraft” måste stärkas och att man bör slåss för ”både företag och dagis” (valmanifest 1994, st. 1).

Det framgår också att Folkpartiet, liksom Moderaternas övriga samarbetspartier, under mandatperioden 1991-94 fjärrade sig från skattesänkningarna man kommit överens om i Ny start för Sverige 1991 (DN 31/3 1993).

2.5 Centrala politiska frågor under åren 2000-2005

I valrörelsen 2002 drev moderaterna många långtgående skattesänkingskrav. Såväl fastighets-, förmögenhets-, arvs-, och gåvoskatten samt hela den (progressiva) statliga inkomstskatten skulle avskaffas (valmanifest 2002, st 6).

Det skrevs också att man vill ”reservera det sociala stödet till dem som trots rimligare skatter och bättre förutsättningar på arbetsmarknaden har sådana svårigheter att de inte klarar sig utan stöd.” (ibid st. 16).

I Folkpartiets valmanifest från samma år ställdes det krav på ”bättre” tandvårdsförsäkring (valmanifest 2002 st. 3), höjt u-landsbistånd (ibid st. 8), höjt tak i föräldraförsäkringen (ibid st. 4) och gratis inträde på statliga museer (ibid st. 9). Men krav ställdes även på sänkt fastighetsskatt (ibid st. 4), samt en ”öppen och rörlig arbetsmarknad” och sänkta arbetsgivaravgifter (ibid st. 7). Moderaterna förespråkade mycket mer långtgående skattesänkningar. Folkpartiets manifest var i långa drag inriktat på socialpolitiska satsningar medan Moderaterna framförallt reserverade sina ambitioner till de som ”inte klarar sig utan stöd”.

I valet 2002 gjorde Moderaterna ett katastrofval medan Folkpartiet tvärtemot gick framåt. År 2004 bildades Allians för Sverige med de fyra borgerliga partierna som ett gemensamt regeringsalternativ. Vid denna tid hade moderaterna fått en ny partiledare i Fredrik Reinfeldt, vilken redan nu fört partiet åt den politiska mitten i ett flertal frågor. Bland annat kom han att ompröva moderaternas gamla syn på både arbetsrätten och Ams, vilket t.o.m. fick kritik från en talesperson för Folkpartiet (DN 20/8 2004).

Mycket tyder också på att Folkpartiet tog ett par kliv närmare moderata positioner under dessa år <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=319923>. En överenskommelse kom också att göras i Bankeryd med syfte på att sänka ersättningsnivån i socialförsäkringssystemet, vilket behandlas i programmen nedan.

3 Analys

3.1 Socialliberalism

Folkpartiet har varit mer socialliberalt över tid än Moderaterna, men det har varierat något över tid. Man intog en tydligt socialliberal profil i partiprogrammet 1944 med fokus på omfattande socialpolitiska åtgärder och aktiv konjunkturpolitik. Punkten om att avskaffa fattigdomen (partiprogram 1944 kap Socialpolitiken) är dock ganska vag, då allmän standardhöjning genom ekonomisk tillväxt lika gärna kan åsyftas utjämning mellan fattiga och rika. Samma sak gäller formuleringen beträffande att ”bereda medborgarna bevarad frihet med ökat välstånd” (ibid kap Näringspolitiken), då det är oklart huruvida ett positivt eller negativt frihetsbegrepp är vad som åsyftas. Betoningen av ”sund budgetpolitik” (ibid kap Finans- och skattepolitik) ger uttryck för en relativt försiktig socialpolitisk linje. I övrigt är kraven på utbyggda socialförsäkringar, fokus på att utjämna konjunkturväxlingarna och ambitionerna på kulturområdet att bekämpa vinstbegär som ”ockrar på mänsklig svaghet” (ibid kap Folkets andliga och fysiska hälsa) tämligen konkreta. Högerens program från 1946 är konjunkturpolitiskt otydligare än Folkpartiets med de allmänna kraven på en ”hög och effektiv sysselsättning” (partiprogram 1946 st. V) Socialpolitikens roll som ett ”medel att förebygga sjukdom och nöd” (ibid st. XIII) möjliggör en tolkning att det är ett föga omfattande socialt reformarbete som förespråkas. Därmed får Folkpartiets 1940-tals-program bedömas som mer socialliberalt än Högerens.

Folkpartiets motstånd mot tjänstepensionen i slutet av 1950-talet innebar delvis en dämpning av partiets socialliberala profil. Efterhand kom dock den socialliberala profilen att återigen förstärkas.

Partiet låg närmast den socialliberala idealtypen under 1970-talet då man, i samband med 1972 års program, ställde högre krav än någonsin på välfärdspolitiska satsningar, fördelningspolitiskt inriktad beskattning och offentligt engagemang i näringspolitiken, exempelvis beträffande synen på statligt företagande som ett viktigt näringspolitiskt instrument samt en konkretisering av vad som bör betraktas som ”naturliga monopol” i form av post, telefon och järnvägar (partiprogram 1972 kap **Statligt företagande**). Bland socialpolitiska åtgärder som förespråkas kan nämnas en allmän tandvårdsförsäkring, ATP-berättigande för hemarbetare med vårdansvar och en allmän sysselsättningsförsäkring (ibid kap **Socialförsäkringar**). Skattepolitiken betraktas hos Folkpartiet som ett medel både för att ge stat och kommun mer resurser, men

också för att verka förmögenhetsutjämnande. Betoningen därtill på progressiva skatter med reservationen att alltför progressiv beskattning måste undvikas så att ”det lönar sig att arbeta” (ibid kap **Skatter**) ligger i hög grad i överensstämmelse med den socialliberala synen på fördelningsambitioner med hänsyn till den ekonomiska tillväxten (Halldenius 2011 s. 77). Dock är denna formulering till viss del även förenlig med nyliberalismens syn på skattenivåns påverkan på det mänskliga beteendet, även om få nyliberaler skulle godta resonemanget om ”alltför progressiv beskattning”.

Moderaternas program från 1969 var, liksom 1946 års program, mer återhållsamt än Folkpartiets respektive beträffande beskattning och ekonomisk utjämning. Frågan om generellt höga nivåer i socialförsäkringssystemet behandlas inte alls i programmet. De kulturpolitiska ambitionerna är tydliga i båda partiprogrammen, fast framförallt hos Folkpartiet som pratar om att motverka det ”ensidiga” kulturutbud som marknadsmekanismerna kan medföra”. Punkterna om stipendier framstår som något mer teknisk till sin karaktär (partiprogram 1972 kap **Decentraliserat kulturliv**) (partiprogram 1969 s. 6). Som helhet låg Folkpartiet fortfarande närmare den socialliberala idealtypen än Moderaterna, trots programmets för partiet ovanliga socialpolitiska karaktär.

Folkpartiets program från 1982 lyfter också fram betydelsen av ”aktiv konjunkturpolitik” (partiprogram 1982 kap **Ekonomi i balans**), beskattning och synen på statlig företagsamhet som ett näringspolitiskt instrument (ibid kap **Näringspolitik**). Betydelsen av trygghet vid inkomstbortfall lyfts här fram, och fortfarande ställs socialpolitiska krav på allmän sysselsättningsförsäkring och hemarbeters rätt till ATP (ibid kap **Socialpolitik**). Fortfarande anses skattepolitiken ha en viktig funktion att fylla såväl beträffande möjligheten att skapa utrymme för offentliga investeringar som att bidra till inkomst- och förmögenhetsutjämning (ibid kap **Skatter**). Det anses viktigt att bibliotekslånen är avgiftsfria och att barn och ungdomar kan ta del av annat än ”massproducerad” kommersiellt inritad kultur (ibid kap **Kultur**). Moderaterna pratar i sitt program från 1984 mer allmänt om en ”framgångsrik” konjunkturpolitik med en ekonomi i balans (partiprogram 1984 s. 15). Behovet av socialförsäkringar lyfts inte alls fram med samma entusiasm som hos Folkpartiet.

I 1990 års program pratas det knappt alls om behovet av offentlig styrning för att påverka konjunkturerna, även om betydelsen av en ”aktiv arbetsmarknadspolitik” lyfts fram (partiprogram 1990 kap 3:2). Det ideologiska stödet för den generella välfärdspolitiken är lika starkt i 1990 års program som tidigare iom dess formulering om välfärdspolitiken som viktig för den som saknar familj och nätverk och att alternativet är att hänvisa till privat välgörenhet (ibid kap 3:3), även om det nu inte ställs några konkreta krav på sociala reformer på samma sätt som innan. De kulturpolitiska ambitionerna är därtill mer försiktigt uttryckta i form av att vilja ”stödja kulturell mångfald”, även om betydelsen för ”den enskildes möjligheter till nya upplevelser” också lyfts fram (ibid kap 3:5). Om skattepolitik står inget konkret överhuvudtaget i 1990 års program, vilket kanske delvis beror på att partiet medverkat i en stor skatteöverenskommelse med Socialdemokraterna året dessförinnan. Överlag kom den ideologiskt betingade socialliberalismen i hög grad att bestå även efter 1970-talet även om man närmade sig ett monetaristiskt

synsätt inom näringspolitiken under 1980-talet, iom ett ökat fokus på att avreglera marknader och bekämpa inflation (Nycander 2013 s. 384). Som visas nedan kom dock formuleringar och krav i anknytning till den socialliberala idealtypen att tonas ner efterhand. Moderaternas program från 1993 rymmer, trots en överlag nyliberal ton, ett antal socialpolitiskt positiva formuleringar. Det talas för ett offentligt engagemang för att hjälpa de handikappade att göra sina röster hörda (partiprogram 1993 kap 11:2), vilket förvisso överlag bör betraktas som en tämligen allmänt hållen formulering, och att kommunerna bör ansvara för sociala insatser när andra trygghetssystem misslyckats (partiprogram 1993 kap 11:4). Obligatoriska socialförsäkringar ges därtill en viss roll (ibid kap 10:1), även om dess standardkrav inte fastställs.

De kulturpolitiska målsättningarna lyfts fram mycket tydligare i Folkpartiets program från 1997 än i det föregående, exempelvis i form av vikten att inte ha avgifter på bibliotekslån, samt att många konstyttringar inte skulle överleva utan offentligt stöd. Även om betydelsen av offentligt finansierad kultur lyfts fram, öppnas det också för att göra kulturen mindre beroende av skattefinansiering (partiprogram 1997 kap **Kultur, Medierna, Konsterna**). De hårda orden från 1982 års program om ”massproducerad” kommersiell kultur är här nästan helt undertryckta. Statlig företagsamhet, vilket ö.h.t. inte berörs i 1990 års program, beskrivs i 1997 års program i rent negativa ordalag. Detta anses innebära att skattebetalarna tvingas ta ”affärsmässiga risker” (ibid kap **Företagaren**). För första gången på väldigt länge lyfts tydliga krav på skattesänkningar fram, och med hjälp av lägre arbetslöshet och högre tillväxt ser man en möjlighet att kunna sänka skatterna ytterligare (ibid kap **Skatter**). Här kan det vara värt att tänka på Rawls tes att en ojämlikhet kan vara legitim om den lyfter levnadsnivån för alla, i synnerhet de sämst ställda (Halldenus s. 77). Programmet är inte särskilt tydligt på punkten om huruvida det är detta man avser uppnå, varpå man närmar sig en nyliberal idealpunkt i förhållande till tidigare programs skattepolitik. I 2006 års valmanifest började Folkpartiet prata alltmer om att motverka ”fusk” och ”överutnyttjande” inom socialförsäkringssystemet (Folkpartiet valmanifest 2006 s. 18). En hel del krav på socialpolitiska satsningar finns ändå kvar här, exempelvis i form av psykiatri, äldreården och tandvården. Betydelsen av heltäckande socialförsäkringar som ger inkomstbortfall vid sjukdom, skador och arbetslöshet lyfts också fram (ibid s. 19). En nyhet är att Moderaterna i sitt valmanifest i långa stycken förespråkar samma typer av socialpolitiska åtgärder som Folkpartiet (Moderaterna valmanifest 2006 s. 22-23). Om kulturpolitiken skriver Folkpartiet att marknaden behöver kompletteras med ett generöst kulturstöd, även om man även här säger sig vilja underlätta sponsring från andra håll (Folkpartiet valmanifest s. 26). Moderaterna talar mest allmänt om att ”hålla det demokratiska samtalet levande” (Moderaterna valmanifest s. 5) vilket fortfarande ger Folkpartiet något starkare socialliberala poäng.

I samtliga folkpartistiska program dominerar hittills socialliberalismen i någon mån över nyliberalismen (se Bilaga).

3.2 Nyliberalism

Högerns partiprogram från 1946 har ytterst få tydligt ekonomiskt liberala krav. Kravet på penningpolitikens uppgift att ”försvara penningvärdet och skydda medborgarna mot inflation” liksom formuleringen om att beskattningen bör utformas på ett sätt som gör det möjligt att förbättra levnadsvillkoren och att skattetrycket mildras (partiprogram 1946 st. VI). Moderaternas profil från slutet av 1950-talet fram till början av 1960-talet var dock på många sätt väldigt kärv, och tidvis nästan nyliberal (enligt modern terminologi) med kraven på stora skattesänkningar och motstånd mot välfärdspolitiska satsningar. Den socialpolitiskt positiva linjen under sent 1960-tal är delvis ett undantag från en annars ”kärv” linje som återigen kom att utvecklas från slutet av 1970-talet. 1969 års program visar dock tendenser till enstaka nyliberala variabelvärden när man skriver att konkurrensen på kreditmarknaden måste bevaras och valutaregleringen avskaffas. Samma tendens kan skönjas beträffande kravet på ”en genomgripande skattereform i syfte att sänka den statliga inkomstskatten och därmed dämpa progressiviteten” (partiprogram 1969 s. 9).

Partiets program från 1984 ställer däremot flera uttryckliga krav på skattesänkningar och privatiseringar av offentlig verksamhet, bland annat av läns- och lokaltrafiken (partiprogram 1984 s. 25). Skattenivån anses försvåra näringslivets konkurrenskraft. Man vill därför sänka skatterna till samma nivå som gäller för ”viktiga konkurrentländer” (ibid s. 16). Var denna skattenivå ligger är dock oklar, vilket ger formuleringen en tämligen allmän karaktär. I detta program pratas det dock, till skillnad från tidigare program, om att minska bidragen (ibid s. 18) och lägga ner Kulturrådet (ibid s. 44). Medan Folkpartiet pratar om vikten av avgiftsfria bibliotekslån och faran med kommersiellt inriktad kultur så ser Moderaterna istället många möjligheter med en ”kommersiellt gångbar” kultur (ibid s. 43). Folkpartiets program från 1982 lägger samtidigt mycket större betoning på marknadsanpassning än 1972 års program. Bland annat talas det för en ”utbyggd konkurrensutsatt sektor”, rörligare kapitalmarknad och att de offentliga utgifterna måste ”anpassas till vad ekonomin tål” (partiprogram 1982 kap **Ekonomi i Balans**). Man vill också sänka den statliga inkomstskatten så att marginaleffekterna begränsas och det ”lönar sig att arbeta” (ibid kap **Skatter**). Programmet från 1990 betonar betydelsen av marknadsekonomi på än fler ställen. Det redogörs för vilka hot som finns mot marknadsekonomin, inte enbart i form av privata karteller, utan även när offentlig sektor, intresseorganisationer och företag går samman för att genom regleringar, handelshinder och subventioner hindra konkurrensen. Behovet av konkurrensutsättning inom den offentliga sektorn ges här en än mer framskjutet roll än i 1982 års program. Bland annat vill man numera helt komma bort ifrån ”centralstyrda välfärdsmonopol”, vilka anses hindra tillkomsten av nya idéer (partiprogram 1990 kap 3:2). Sålunda går det att urskilja en viss förskjutning mot en mer nyliberal betoning kring vissa frågor.

Moderaternas program från 1993 visar än tydligare nyliberala tendenser inom vissa områden än inom föregående dito. Medan tidigare program pratade om att det bör vara möjligt att komplettera försäkringskyddet (partiprogram 1984 s. 34)

så talar detta program öppet om att låta privata bolag konkurrera med den offentliga sektorn om det grundläggande skyddet (partiprogram 1993 kap 10:1). Sänkta skatter anses rentav ha ett egenvärde då detta ”ökar individens frihet” (ibid kap 6:4). Fortfarande utgör dock skattetrycket i ”jämförbara europeiska länder” riktlinjen, vilket ej heller här preciseras. Att frihandel anses nödvändigt även när det missgynnar producenter i enskilda svenska branscher (ibid kap 5:1) kan också betraktas som en skärpning av de redan sedan tidigare nyliberala tendenserna.

Programmet socialpolitiska ton signalerar en mycket mer negativ syn på välfärdsstaten än tidigare. Välfärdsstatens grundläggande ideologi anses bygga på att med ”politisk styrning och specialutbildade experter” främja jämlikhet och människors frigörelse från ömsesidiga beroenden” (ibid kap 9:1). Kontrasten är här stor mot Folkpartiets i tid närliggande program vilket, som tidigare visats, starkt betonar vikten av ett socialt skyddsnet så att människor inte hänvisas till privat välgörelse. Därför får Folkpartiets 1990-tals-program betraktas som mer socialliberalt och Moderaternas dito som mer nyliberalt. Det bör dock nämnas att det moderata programmet är ett handlingsprogram medan folkpartiprogrammet är mer av ett idéprogram, varför det förstnämnda med nödvändighet blir mer konkret än det sistnämnda.

Folkpartiet uttrycker i 1997/99 års program en mer positiv syn på välfärdspolitikerna än Moderaterna som år 2001 fortfarande talar om ”den allomfattande välfärdsstaten” på ett negativt sätt (partiprogram 2001, s. 12). Folkpartiets formuleringar om mer ”flexibel” arbetsmarknad och lägre skatter (partiprogram 1997 kap **Ekonomi**) påminner i viss mån om vad Moderaterna skriver i 2001 års program även om Moderaternas kritik av ”omsorg om fackliga intressen” (partiprogram 2001, s. 9) och krav på att ”endast en mindre del ska få disponeras av det allmänna” (ibid s. 17) tyder på långt mer omfattande systemkritik. Inga särskilt tydliga välfärdspolitiska krav lyfts heller fram i Moderaternas program, även om det skrivs allmänt att äldre har en självklar rätt till en trygg och värdig ålderdom som ”utgår från den enskildes egna förutsättningar och önskemål” (ibid s. 23). Moderaternas var överlag på många sätt präglade även av den ideologiskt betingade nyliberalismen, med delvis misstro mot offentlig välfärdspolitik som signum, under 1980/90-tal samt början av 2000-talet. Folkpartiet kom också under åren som följde alltmer att betona skattesänkningar, privatiseringar och delvis även synen på fusk inom välfärdssystemet tydligare än tidigare, vilket kom till tydligt uttryck i den uppgörelse i Bankeryd som beskrivs i 2006 års valmanifest om att sänka sjukersättningen (Folkpartiet valmanifest 2006 s. 18). En röd tråd i partiets valmanifest 2006 gäller också utförsäljning av statliga företag (ibid s. 7) och kring att sänka eller avskaffa en hel del skatter, exempelvis förmögenhetsskatt, fastighetsskatt och värnskatt. Det skrivs också uttryckligen att man vill göra skatten plattare, d.v.s. mindre progressiv (ibid s. 13, 14, 27) utan att det för den sakens skull direkt klargörs hur mycket man vill den ska minskas. Moderaterna kom i sin tur att fila bort de mest nyliberala ideologiska kanterna, även om många krav på skattesänkningar och försiktighet inom socialpolitiken fortfarande finns kvar. Som exempel på det förstnämnda kan nämnas formuleringen att vårt välstånd inte får bygga på att konkurrera med låga löner, utan istället producera

varor och tjänster med högt värde (Moderaterna valmanifest 2006 s. 8). Ändå är manifestet fullt av krav på skattesänkningar för både individer och företag i syfte att upprätta ”arbetslinjen” så att fler kan ”försörja sig själva”, vilket ska tydliggöras inom arbetsmarknadspolitiken och inom socialförsäkringarna (ibid s. 9). Utöver de skattesänkingskrav Folkpartiet för fram i sitt manifest vill Moderaterna även få till stånd ett jobbavdrag i flera etapper (ibid s. 10-12). De moderata programmen har överlag lutat mer åt den nyliberala idealtypen än den socialliberala. Undantaget är valmanifestet 2006 som innehåller lika mycket socialliberala som nyliberala poäng (se Bilaga).

3.3 Konservatism

Moderaternas partiprogram från 1946 kan på många sätt beskrivas i såväl socialkonservativa som kulturkonservativa termer (Ljunggren 1992 s. 32-34). **Kultur**konservatismen framgår tydligt i 1946 års programs starka vidräkning vid kulturradikalismen, vilken anses vilja ”håna och riva ner utan att ha styrka och vilja att bygga någonting nytt”. Det skrivs rentav uttryckligen att man strävar efter en ”på kristen grund vilande kulturkonservativ uppfattning”. (partiprogram 1946 st 1). **Social**konservatismen gör sig inte i särskilt hög grad påmind i partiprogrammet. Men denna kan koda utifrån Moderaternas i förhållande till övriga partiers försiktiga socialpolitiska linje. Resonemanget om att åtgärder mot fattigdomen, arbetslösheten m.fl. är nödvändiga för att garantera det etablerade samhällets fortbestånd (Möller 2004, s. 67) knyter an till den socialkonservativa linjen att bevara de traditionella institutionerna och motverka polarisering i enlighet med Ljunggrens tes (s. 30-34). I 1984 års program kan ett kulturkonservativt argument för ”kristendomens betydelse för vår kultur” skönjas hos Moderaterna (partiprogram 1984 s. 43), även om markeringen inte är lika pregnant som i 1946 års program. I 1993 och 2001 års program finns likväl ytterst få formuleringar i kulturkonservativ riktning, möjligen med undantag från den försiktiga formuleringen om statens uppgift för att ”kulturarvet vårdas” (partiprogram 2001 s. 15). Den av Nilsson (2003, 7:9) beskrivna socialkonservatismen beträffande det moderata sjukförsäkringssystem som Moderaterna skisserat under 1980-talet avser troligtvis den roll den socialpolitiska linjen gavs för att erbjuda ett alternativ till den socialdemokratiska välfärdspolitiken men samtidigt motarbeta tendenser till polarisering, i enlighet med Ljunggrens tes (s. 32-34)

1993 års partiprogram innehåller intressant nog en något mjukare kulturpolitisk linje än tidigare, då staten här ges en roll som huvudansvarig för finansieringen av kulturarvet och att det bör satsas pengar på stora bibliotek, arkiv, nationalscener och muséer (partiprogram 1993 kap 14:2). Detta kan möjligen knyta an till en kulturkonservativ influens, eller för den delen en socialkonservativ dito, även om det är svårt att göra någon direkt nivåskattning.

Som Ljunggren påpekar anknyter Moderaternas syn på en individuell sfär som staten inte fick kränka i någon mån till en **negativ** frihetssyn (Ljunggren

1992 s. 375). Samtidigt kan resonemangen om ”den lilla världen” baserad på familj och nätverk, som lyfts fram i partiprogrammen 1993 (kap 9:1) och 2001 (s. 14) kan sägas bidra till ett upprätthållande av bestående familjerelationer, helt enligt konservativ tradition (Ljunggren 1992 s. 14). Formuleringen i valmanifestet 2006 om att komplettera den offentliga solidariteten med den som råder inom familjen, bland vänner och kollegor (Moderaterna valmanifest 2006 s. 3-4) kan betraktas som en annan formulering för ”den lilla världen”, vilken man talade om i tidigare nämnda program. Därmed kan en konservativ, närmare bestämt en socialkonservativ dito (med tanke på dess delvis socialpolitiska karaktär), tendens skönjas även här

Utifrån vad man kan läsa i 2001 års program verkar partiet godta principen om viss beskattning för att människor ska kunna ”bidra till sådant som inte är möjligt för var och en att klara själv eller genom frivillig samverkan med andra” (ibid s. 6). Även här kan det vara aktuellt att återknyta till vad Ljunggren skrev om socialkonservatism beträffande statligt socialpolitiska inslag för att kunna bevara enigheten och institutionerna (Ljunggren 1992 s. 30).

Jämfört med från Folkpartiet framstod Moderaternas program från 1946 på många sätt som mer konservativt betingat, även om en kulturkonservativ formulering delvis framkom också i Folkpartiets program beträffande kravet på att upprätthålla respekten för ”andliga, religiösa och etiska värden” (partiprogram 1994 kap Folkets andliga och fysiska hälsa). De specifikt konservativa formuleringarna har inte varit lika vanligt förekommande inom Moderaterna sedan 1969 och framåt, och de har närmast varit obefintliga inom Folkpartiet. Visserligen har det till och från pratats om att hålla kulturarvet levande, exempelvis i 1990 års program (partiprogram 1990 kap 3:5), men vilken funktion detta arv anses fylla har inte lagts fast.

3.4 Sakpolitiskt närmande eller åtskillnad? – En sammanfattning

Med utgångspunkt från vad som framgått av undersökningen så tyder mycket på att det skett ett avsevärt närmande mellan Liberalerna och Moderaterna beträffande politiska ställningstaganden under senare år. Från att i mitten av 1990-talet ha skilt sig tydligt åt beträffande grundläggande välfärdspolitiska områden, så har skillnaderna successivt avtagit sedan slutet av decenniet. I valet 2002 var skillnaderna visserligen fortfarande markanta på vissa områden, men från och med 2003-2004 så valde Moderaterna att ta några kliv åt mitten samtidigt som Folkpartiet allt tydligare markerade sin borgerliga identitet. I bägge partiernas valmanifest från 2006 är de politiska förslagen närmast identiska på många ställen, exempelvis vad beträffar både välfärdssatsningar, nedskärningar och

skattesänkingskrav. Detta beror i hög grad på att Moderaternas valmanifest tjänade syftet som ett gemensamt allianspolitiskt dokument.

Samtidigt går det inte att dra alltför långtgående slutsatser endast utifrån tidsperioden från 1993-94. Bara ett par år tidigare hade Folkpartiet och moderaterna utgivit ett gemensamt samarbetsprogram med namn *Ny start för Sverige* där man jämkade ihop sig på ett flertal punkter. Överhuvudtaget visar tidsperiod mellan 1946-2006 en allt annat än rak linje beträffande politiskt avstånd eller närhet mellan partierna. Folkpartiet ställde i början av 1950-talet, till Moderaternas/Högerns förtret, krav på beskattning av skogsägarnas vinster. Under senare delen av decenniet gick man dock ihop om tjänstepensionen. Sedan dess har partierna i väldigt hög grad varit oense om både skattepolitik, sysselsättningspolitik och välfärdspolitik. 1981 års regeringskris p.g.a. en skatteuppgörelse med Socialdemokraterna, liksom 1990-talens krisårs välfärdspolitiska debatt är tydliga uttryck för detta. Men kring 2003-2004 så kommer partierna på ett tydligare sätt att närma sig varandra ideologiskt. Inom enstaka områden kan man t.o.m. tala att de bytt profil med varandra, som exempelvis när Folkpartiet kritiserade Moderaterna för att inte vilja lägga ner Ams (DN 20/8 2004).

4 Diskussion

Under tjänstepensionsstriden verkade för Folkpartiet det negativa frihetsbegreppet (Halldenius 2011) väga tyngre än Greens positiva (Nycander 2013, s. 247) som även partiledaren själv gav uttryck för i sitt krav på ett ”fördjupat frihetsbegrepp” i 1936 års bok Fri eller dirigerad ekonomi. Folkpartiets motstånd mot lagstadgade tjänstepensioner kan också te sig något märkligt med tanke på vad som formulerats i 1952 års valmanifest, nämligen ett uttryckligt krav ”till påbörjande av en allmän pensionsförsäkring för alla folkgrupper.” (Folkpartiet valmanifest 1952) När Levin beskriver åtskillnaden i samhällssyn mellan socialdemokraterna och de borgerliga partierna genom att lyfta fram deras acceptans för att vägar, sjukhus och utbildning kan avgiftsfinansieras (Levin 1992 s. 287) så är det osäkert vad som åsyftas. Högerpartiet tog, som tidigare framhållits, ställning för allmän sjukförsäkring redan i partiprogrammet 1946, även om man möjligen förespråkade något färre förmåner på området än övriga partier. Dessutom hade Folkpartiet redan sedan tidigare, i enlighet med vad Berggren (2010 s. 211) visar, förespråkade ett generellt stipendiesystem för studenter.

Kontrasten mellan Högerpartiets pensionsförslag i valrörelsen 1964 och kärnbudskapet i valmanifestet samma år talar i hög grad för Ljunggrens och Möllers tes om ett socialpolitiskt splittrat högerparti under första delen av decenniet (Möller 2004, s. 182, Ljunggren 1992 s. 197) Vad beträffar den bild många, däribland Berggren (2010 s. 644), ger av Moderaternas föreslagna ”systemskifte” i valet 1985 så går det att fråga sig hur omfattande detta egentligen var. Såsom framgår av de moderata motionerna så låg fokus framförallt på att sänka ersättningsnivån i socialförsäkringssystemen från 90% till 80% och inrätta en allmän arbetslöshetsförsäkring. Utifrån vad Nilsson (2003) skriver om det mellan Folkpartiet och Moderaterna gemensamma regeringsprogrammet *Ny Start för Sverige* 1990 kan man få intrycket av att de bägge partierna här smälte ihop ideologiskt, vilket motiveras med formuleringen att många gemensamma motioner lades av ”de två marknadsliberala partierna” (Nilsson 2003, 7:8). Man skulle iofs också kunna se det som en kompromiss partierna emellan inför det gemensamma regeringssamarbetet. Mycket tyder på att Folkpartiet och Moderaterna vid denna tid var mycket ambivalenta beträffande hur de skulle förhålla sig till varandra, inte minst med bakgrund av det moderata missnöjet med en nyligen genomförd skatteuppgörelse mellan Folkpartiet och Socialdemokraterna.

Med tanke på att det var partiordföranden, och därmed partiets ansikte utåt, som var medförfattare till tidigare nämnda *Välfärdsstatens vägval och villkor* (1993) med inriktning på en välfärdsstat med höga ambitioner, så är det svårt att bortse ifrån att denna har en ideologisk tyngd inom Folkpartiet. Det stämmer också väl överens med Folkpartiets profilering som en ”tredje kraft” i valmanifestet 1994. Kanske har vi för framtida forskning skäl att återknyta till Möllers frågeställning om partiledarnas roll som enskilda aktörer i beslutsfattande (Möller 2004, s. 198-199) I takt med att Moderaterna under ledning av Fredrik

Reinfeldt rörde sig mot den politiska mitten har många haft svårt att enas om huruvida det rört sig om en utveckling i socialliberal eller socialkonservativ riktning. Kanske finns det möjlighet att utforska detta på något sätt, exempelvis genom att räkna ihop liberala och konservativa idealtyper med moderna moderata ställningstaganden?

5 Slutsats

Både Liberalerna och Moderaterna har, utefter vad denna undersökning visar, på ett tydligt sätt närmats sig varandra från varsitt håll även om likheterna mellan de bägge partierna varierat över tid under den 60-årsperiod som här berörs. På 1940-talet och början av 1950-talet var man oense beträffande hur långt det sociala reformarbetet skulle gå, exempelvis gällande huruvida den högre utbildningen skulle innehålla en generell bidragsdel eller inte. Framåt slutet av 1950-talet intog man en gemensam linje i tjänstepensionsfrågan, för att därefter inta från varandra åtskilda ställningstaganden. Under 1960- och 70-talen ansågs Högern/Moderaterna endast kunna samarbeta med Folkpartiet och Centern om deras ”mittenalternativ” godtogs. Därtill tog båda partierna ett steg åt vänster i 1970-talens program, trots kvarvarande ideologiska skillnader. Från och med 1980-talet etablerades en marknadsekonomisk renässans som påverkade båda partierna, framförallt inom Moderaterna. De ideologiska skillnaderna blev tydligare under slutet på den gemensamma regeringsperioden. Från slutet av 1990-talet kom man dock successivt att närma sig varandra, för att slutligen jämka ihop sig under en gemensam allians (inkluderande ytterligare två partier) år 2004. I valmanifesten 2006 var partiernas förslag närmast identiska på många plan. Även efter undersökningsperioden har Folkpartiet stärkt sin borgerliga hållning, medan Moderaterna gjort alltmer för att tvätta bort den allmänna bilden av partiet som ett flankparti. Samtidigt har 2010-talets debatter fört med sig en viss vitalisering av idédebatten inom partierna, vilket fått enigheten inom alliansen att minska. Men vilken ideologisk linje de undersökta partierna i framtiden kommer att följa är ytterst osäkert.

6 Referensförteckning

6.1 Primärkällor

Adelsohn, Ulf m.fl. 1985. *Arbetsmarknadspolitiken*. Motion 1984/85:900

Carlshamre, Nils m.fl. 1985. *Besparingar inom socialförsäkringsområdet*. Motion 1984:85:2431

Folkpartiet partiprogram, 1944. Folkpartiets program

Folkpartiet partiprogram, 1972. Socialliberal kurs

Folkpartiet partiprogram, 1982. Liberalismen

Folkpartiet partiprogram, 1990. Liberalismens grunder

Folkpartiet partiprogram, 1997/99. Liberalismen

Folkpartiet valmanifest, 1952. Folkpartiets valmanifest 1952

Folkpartiet valmanifest, 1988. Valmanifest 88

Folkpartiet valmanifest, 1994. Folkpartiet liberalerna – den tredje kraften i svensk politik

Folkpartiet valmanifest, 2002. Ett parti som vågar utmana

Folkpartiet valmanifest, 2006. En socialliberal modell i globaliseringens tid

Moderaterna partiprogram, 1946. Handlingsprogram

Moderaterna partiprogram, 1969. Ett levande folkstyre

Moderaterna partiprogram, 1984. Handlingsprogram

Moderaterna partiprogram, 1993. Handlingsprogram

Moderaterna partiprogram, 2001. Idéprogram På tröskeln till mänsklighetens bästa tid

Moderaterna valmanifest, 1964. Konsten att fånga en miljon

Moderaterna valmanifest 2002. Frihet för Sverige

Moderaterna valmanifest 2006. Allians för Sverige – Nytt hopp för Sverige

Moderaternas hemsida. Äldre politiska program och plattformar. Valmanifest

<http://www.moderat.se/aldre-politiska-program-och-plattformar>

<http://www.moderat.se/valmanifest>

Protokoll 1985/86:9 Riksdagens protokoll 15 oktober 1985. (s. 54)
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-protokoll-1985869_G9099/html
(hämtad 2016-12-22)

Svensk nationell datatjänst. SND, Göteborgs universitet
<https://snd.gu.se/sv/vivill/by-year>
Hämtad 2016-12-12

Westerberg, Bengt – Nordh, Sture, 1993. Välfärdsstatens vägval och villkor.
Värnamo: Brombergs Bokförlag

Westerberg, Bengt m.fl. 1991. *Riktlinjer för socialpolitiken*. Motion
1990/91:So315

Wibble, Anne m.fl. 1988. *Om sjukförsäkringen mm*. Motion 1987/88:Sf332

6.2 Sekundärkällor

Arenander, Inger. 2003. Landsmötet breddar Folkpartiet. *Sveriges radio 9/11*
<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=319923>
(hämtad 2016-12-12)

Berggren, Henrik, 2010. Underbara dagar framför oss En biografi över Olof Palme.
Stockholm: Norstedts, s. 211, 250, 574, 644

Bergström, Göran & Boréus, Kristina, 2015. Textens mening och makt Metodbok i
samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys. 3:e uppl. Lund: Studentlitteratur

Ekdahl, Åke. 1993. Mittenpartierna på väg åt vänster. *DN 31/3*
<http://www.dn.se/arkiv/politik/mittenpartierna-pa-vag-at-vanster/>
(hämtad 2016-12-12)

Hakelius, Johan, 1994. Bertil Ohlin och välfärdsstaten Timbro
Halldenius, Lena, 2011. *Liberalism*. 2 uppl. Lund: Bokbox Förlag

Karvik, Lena. 2004. Reinfeldts syn på arbetsrätt får kritik av de egna. *DN 20/8*
<http://www.dn.se/nyheter/politik/reinfeldts-syn-pa-arbetsratt-far-kritik-av-de->

egna/
(hämtad 2016-12-12)

Larsson, Sven-Erik, 1992. Mellan Palme och Bohman. Höganäs: Bonnier Alba

Levin, Leif, 1992. Ideologi och strategi. 4:e uppl. Stockholm: Norstedts juridik

Ljunggren, Stig-Björn, 1992. Folkhemskapitalismen – Högers programutveckling under efterkrigstiden. Eskilstuna: Tiden

Möller, Tommy, 2004. Mellan ljusblå och mörkblå. Kristianstad: SNS Förlag

Nilsson, Torbjörn, 2003. Moderaterna, marknaden och makten. Södertörns högskola: Samtidshistoriska institutet

Nycander, Svante, 2013. Liberalismens idéhistoria Frihet och modernitet. 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur AB

Redaktionen, 1951. Dagens frågor 1951. *Svensk Tidskrift* 31/12
<http://www.svensktidskrift.se/dagens-fragor-155/>
(hämtad 2016-12-12)

7 Bilaga

7.1.1 Folkpartiets partiprogram 1944

- Socialpolitik:

I Folkpartiets program från 1944 skriver man att ett av de stora målen för samhällsarbetet är att avskaffa fattigdomen. (socialliberalism 3, nyliberalism 1) För att bereda ökad trygghet vid sjukdom och arbetslöshet anses en fortsatt utbyggnad av socialförsäkringarna angelägen (partiprogram 1944 st. Socialpolitiken). (socialliberalism 5, nyliberalism 0)

- Näringspolitik:

Den ekonomiska och sociala politikens främsta mål, sägs vara, att bereda medborgarna trygghet med bevarad frihet och ökat välstånd. (socialliberalism 3, nyliberalism 1)

Stat och näringsliv, menar man, bör samverka i syfte att utjämna konjunkturväxlingarna och mildra ekonomiska depressioner (ibid st. Näringspolitiken). (socialliberalism 5, nyliberalism 0)

- Skattepolitik:

Det talas om vikten av sparsamhet och en ”sund” budgetpolitik. (socialliberalism 2, nyliberalism 3)

Skatter ska kunna tas ut på lyx- och överflödsförbrukning samtidigt som det råder kommunal skatteutjämning, menar man (ibid st. Finans- och skattepolitik). (socialliberalism 5, nyliberalism 0)

- Kulturpolitik:

Man anser att samhället kraftigt bör ”utveckla möjligheterna till god och uppbyggande fritidssysselsättning”. (socialliberalism 4, nyliberalism 0) Det talas om att bekämpa såväl ”osunt nöjesliv” som vinstbegär som ”ockrar på mänsklig svaghet”. (socialliberalism 5, nyliberalism 0) Man talar också om att upprätthålla respekten för andliga, religiösa och etiska värden (ibid st. Folkets andliga och fysiska hälsa). (socialliberalism 4, nyliberalism 0, konservatism 3) Medeltal socialliberalism: 4,0. Medeltal nyliberalism: 0,6.

7.1.2 Högerens partiprogram 1946

- Näringspolitik:

Här ställs bland annat krav på en ”hög och effektiv” sysselsättning, vars uppgift i första hand måste åvila näringslivet. (socialliberalism 2, nyliberalism 2) I tider av arbetslöshet kräver man ”omfattande offentliga arbeten” (partiprogram 1946, st. V). (socialliberalism: 4, nyliberalism: 0)

- Socialpolitik:

Denna betraktas som ett medel att förebygga sjukdom och nöd. (socialliberalism 3, nyliberalism 0) Man anser att socialförsäkringens kostnader bör verka så att avgifter och förmåner motsvarar varandra. (socialliberalism 2, nyliberalism 1) Den dåvarande frivilliga sjukförsäkringen ansåg man bör göras allmän och täcka både sjukvård och inkomstbortfall under sjukdom (ibid.st. XIII). (socialliberalism: 3, nyliberalism 1)

- Skattepolitik:

Penningpolitikens uppgift anses vara att ”försvara penningvärdet och skydda medborgarna mot inflation”. (socialliberalism 1, nyliberalism 4) Därtill krävs att beskattningen utformas på ett sätt som gör det möjligt att förbättra sina levnadsvillkor och att dåvarande skattetryck minskas (ibid st. VI). (socialliberalism 2, nyliberalism 4)

- Kulturpolitik:

Dess uppgift anses vara att levandegöra kulturens skatter inom litteratur, konst, musik etc. Detta bedöms vara säkraste medlet mot ”förråande nöjesliv” och ”andlig moralisk nivellering” (ibid st. XV11). (socialliberalism 4, nyliberalism 0) Man vänder sig vidare starkt mot kulturradikalismen som anses vilja ”håna och riva ner utan att ha styrka och vilja att bygga någonting nytt” för att istället förespråka en ”på kristen grund vilande kulturkonserverativ uppfattning” (ibid st. 1). (konservatism 5) Medeltal socialliberalism: 2,6. Medeltal nyliberalism: 1,5.

7.1.3 Moderaternas partiprogram 1969

- Näringspolitik:

Här skriver man att konkurrensen på kreditmarknaden måste bevaras och att delar av aktiekapitalet i de statliga företagen borde säljas ut. (socialliberalism 2, nyliberalism 3) Valutaregleringen menar man successivt bör avvecklas (partiprogram 1969, s. 9). (socialliberalism 2, nyliberalism 4)

- Socialpolitik:

Man förespråkar bland annat slopad inkomstprövning i änkepengen, (socialliberalism 4, nyliberalism 0) ökat stöd till barnfamiljer, (socialliberalism 4,

nyliberalism 0) ökade resurser till vård av alkohol- och narkotikaskadade, (socialliberalism 5, nyliberalism 0) samt en allmän tandvårdsförsäkring (ibid s. 3). (socialliberalism 5, nyliberalism 0)

- Kulturpolitik:

Här förespråkas kraftigt ökade insatser på barnkulturens område, (socialliberalism 5, nyliberalism 0) långtidsstipendier som stöd för kulturarbetare (socialliberalism 4, nyliberalism 0) samt statligt stöd för spridande av kvalitetsfilm (ibid s. 6). (socialliberalism 5, nyliberalism 0)

- Skattepolitik:

Krav ställs på en genomgripande skattereform med syfte att sänka den statliga inkomstskatten och därmed dämpa progressiviteten. (socialliberalism 2, nyliberalism 4)

Arv- och gåvoskatt, skriver man, bör ”utformas så, att sparande och enskild företagsamhet stöds och uppmuntras”. (socialliberalism 3, nyliberalism 2) Man vill heller ej veta av några ”konfiskatoriska” inslag i beskattningen (ibid s. 9). (socialliberalism 2, nyliberalism 4) Medeltal socialliberalism: 3,6. Medeltal nyliberalism: 1,4.

7.1.4 Folkpartiets partiprogram 1972

- Näringspolitik:

Det framhålls uttryckligen att det marknadsekonomiska systemet har mekanismer som kan medföra privat maktkoncentration, exploatering av miljön och ekonomiska klyftor varpå man förespråkar ”en socialliberal ramhushållning” (partiprogram 1972 kap **En socialliberal ramhushållning**). (socialliberalism 5, nyliberalism 0)

För att nå full sysselsättning och stabila priser anses en aktiv konjunkturpolitik nödvändig (ibid kap **Ekonomisk planering och offentlig hushållning**). (socialliberalism 5, nyliberalism 0)

Statligt företagande lyfts fram som ett näringspolitiskt instrument för att uppnå mål som inte kan tillgodoses på annat sätt. Detta bör, menar man, i första hand komma ifråga när det inte finns möjlighet för konkurrens. Post, telefon och järnvägar räknas här som ”naturliga monopol” som inte lämpar sig för privat företagande (ibid kap **Statligt företagande**). (socialliberalism 5, nyliberalism 0)

- Skattepolitik:

Skatterna anses ha som syfte att dels ge stat och kommun tillräckliga intäkter, men även bidra till en jämnare inkomst- och förmögenhetsfördelning. (socialliberalism 5, nyliberalism 0)

Detta menar man kan uppnås genom progressiv beskattning, arvs- och förmögenhetsskatt. (socialliberalism 5, nyliberalism 0) Dock framhålls det att stark progressivitet och därmed höga marginalsatser för inkomsttagare i mellaninkomstskikt ”måste undvikas så att det lönar sig att arbeta” (ibid kap **Skatter**). (socialliberalism 4, nyliberalism 2)

- Socialpolitik:

Krav ställs här på riktade insatser i form av arbetsmarknadsåtgärder, utbildning, förebyggande hälsovård och konsumentpolitik, för att hjälpa människor med riktigt låga inkomster. (socialliberalism 5, nyliberalism 0)

Förebyggande åtgärder förespråkas för att komma tillrätta med stress och psykisk ohälsa. (socialliberalism 5, nyliberalism 0) Betydelsen av en tandvårdsreform lyfts fram. (socialliberalism 5, nyliberalism 0) Hemarbetare med vårdansvar anser man bör vara berättigade ATP. (socialliberalism 5, nyliberalism 0)

Om socialförsäkringar skriver man att såväl grundtryggheten som skyddet mot inkomstbortfall bör förbättras i takt med stigande resurser. Utöver detta ställer man krav på införandet av en allmän obligatorisk sysselsättningsförsäkring (ibid kap **Socialförsäkringar**). (socialliberalism 5, nyliberalism 0)

- Kulturpolitik:

Dess mål definieras som att ge alla medborgare samma möjligheter att ”uppleva och ta del i kulturell verksamhet”. (socialliberalism 5, nyliberalism 0) För att motverka det ”ensidiga” kulturutbud som marknadsmekanismerna kan medföra så bör det ”allmänna”, menar man, sträva efter ”allsidigheten” inom kulturlivet. (socialliberalism 5, nyliberalism 0) Även här finns tankar på ett stipendiesystem (ibid kap **Decentraliserat kulturliv**). (socialliberalism 4, nyliberalism 0)

Medeltal socialliberalism: 4,8. Medeltal nyliberalism: 0,1.

7.1.5 Folkpartiets partiprogram 1982

- Näringspolitik:

Programmet talar för en utbyggd konkurrensutsatt sektor och rörligare kapitalmarknad, samt att de offentliga utgifterna måste ”anpassas till vad ekonomin tål”. (socialliberalism 2, nyliberalism 3) Fortfarande förespråkar partiet dock en aktiv konjunkturpolitik där bland annat finanspolitiken lyfts fram som ett konjunkturpolitiskt verktyg (partiprogram 1982 kap **Ekonomi i balans**). (socialliberalism 4, nyliberalism 0)

Allt ägande bör, menar man, ses som en ”förvaltning av gemensamma tillgångar” som förpliktar till socialt ansvar (ibid kap **Företagen**). (socialliberalism 5, nyliberalism 0) Även betydelsen av statligt företagande lyfts fram som medel att tillämpa utav arbetsmarknads- och konkurrensskäl. (socialliberalism 4, nyliberalism 0) Kommunal egenverksamhet anser man dock bör undvikas inom

områden där konkurrensen fungerar och man utesluter inte att staten kan ge uppdrag åt privata företag att lösa närings- och arbetsmarknadspolitiska uppgifter (ibid kap **Näringspolitik**). (Socialliberalism 3, nyliberalism 3)

- Kulturpolitik:

Här lyfts betydelsen av avgiftsfria lån på bibliotek fram, (socialliberalism 5, nyliberalism 0) och det anses viktigt att barn och ungdomar kan ta del av alternativ till ”massproducerad” kommersiellt inriktad kultur (ibid kap **Kultur**). (socialliberalism 5, nyliberalism 0)

- Socialpolitik:

Denna skriver man bör ”undanhålla otrygghet, underlätta gemenskap, förbättra de ekonomiska villkoren för eftersatta och ge varje människa den vård eller hjälp hon behöver”. (socialliberalism 5, nyliberalism 0)

Samhällsplanering och hälsovård anses här spela en viktig roll. (socialliberalism 5, nyliberalism 0)

Krav ställs vidare på att omvandla familjepensioneringen till en allmän egenpension, (socialliberalism 5, nyliberalism 0) att hemarbete med vårdansvar bör ge rätt till ATP. (socialliberalism 5, nyliberalism 0)

Betydelsen av inkomstbortfallsprincipen i socialförsäkringssystemet lyfts fram, (socialliberalism 5, nyliberalism 0) och man förespråkar vidare en allmän arbetsförsäkring som ska kunna ”ge ersättning åt alla som är beredda att ta arbete men inte kan få något” (ibid kap **Socialpolitik**). (socialliberalism 5, nyliberalism 0)

- Skattepolitik:

Beskattningens syfte sägs vara att dels ”skapa utrymme för offentlig konsumtion och offentliga investeringar”, men också att verka inkomst- och förmögenhetsutjämning. (socialliberalism 5, nyliberalism 0) Dock anser man att den statliga inkomstskatten måste sänkas så att marginaleffekterna begränsas och det ”lönar sig att arbeta”. (socialliberalism 3, nyliberalism 4)

Arvs- och förmögenhetsskatt ges även här en central betydelse, även om man motsätter sig att mindre kapital i småföretag ska drabbas av dessa skatter (ibid kap **Skatter**). (socialliberalism 4, nyliberalism 0) Medeltal socialliberalism: 4,4. Medeltal nyliberalism: 0,6

7.1.6 Moderaternas partiprogram 1984

- Näringspolitik:

Här skriver man att full sysselsättning främjas bäst av ett gott näringsklimat i form av låga skatter och minskad byråkrati för företagen, samt genom att staten ”bringar ordning och reda i sina egna finanser” och

därmed bidrag till lägre inflation. (socialliberalism 0, nyliberalism 5) Å andra sidan tycks man mena att det finns utrymme att driva en ”framgångsrik konjunkturpolitik” i den mån statens finanser är i balans (partiprogram 1984, s. 14,15). (socialliberalism 2, nyliberalism 3) Krav på privatisering av offentlig verksamhet, exempelvis vad gäller läns- och lokaltrafiken, har här börjat ställas. (socialliberalism 2, nyliberalism 4) Minskade subventioner till näringsverksamhet förespråkas likväl (ibid s. 25). (socialliberalism 2, nyliberalism 4)

- Kulturpolitik:
Här skriver man att ”en kommersiellt gångbar kulturyttring tillgodoser många önskemål” (socialliberalism 1, nyliberalism 4) och att misstron mot den mest efterfrågade kulturen måste brytas. (socialliberalism 1, nyliberalism 4) Kulturrådet vill man lägga ner. (socialliberalism 1, nyliberalism 4) Offentliga kulturella stödinsatser kan inte ersätta det familjen och skolan kan göra för att skapa ett ”aktivt kulturintresse hos barn och ungdom” skriver man. (socialliberalism 1, nyliberalism 4) Samtidigt betonas kristendomens betydelse för vår kultur. (ibid s. 43) (konservatism: 4)
- Skattepolitik:
Det skrivs att skatterna försämrar företagens konkurrenskraft och att individen får mindre utbetalning av arbete och sparande. (socialliberalism 1, nyliberalism 4) Därför bör skatterna sänkas till samma nivå som gäller för ”viktiga konkurrentländer”. (socialliberalism 1, nyliberalism 4) Lägre skatter anses även ge möjlighet att minska bidragen (ibid s. 16, 18). (socialliberalism 0, nyliberalism 5)
- Socialpolitik: Man anser bland annat att socialförsäkringarna ska förbli obligatoriska och garantera trygghet vid sjukdom, arbetslöshet eller ålderdom. (socialliberalism 3, nyliberalism 1) Dock talar man samtidigt för en ökad möjlighet att komplettera försäkringsskyddet med privata försäkringar. (ibid s. 34) (socialliberalism 1, nyliberalism 4) Medeltal socialliberalism: 1,2. Medeltal nyliberalism: 3,8.

7.1.7 Folkpartiets partiprogram 1990

- Näringspolitik

Man varnar läsarna för att tro att ”full sysselsättning” skulle kunna tolkas som ingen behöver byta arbetsplats. (socialliberalism 2, nyliberalism 4) Samtidigt anses en aktiv arbetsmarknadspolitik nödvändig. (socialliberalism 4, nyliberalism 1) Ett resonemang förs vidare om vilka hot som finns mot marknadsekonomin i form av såväl privata karteller (socialliberalism 3, nyliberalism 2) som när stat, kommun, intresseorganisationer och företag går samman för att minska eller

ersätta konkurrensen med regleringar, handelshinder och subventioner (partiprogram 1990, kap 3:2). (socialliberalism 2, nyliberalism 4) Programmet tar vidare stark ställning mot ”centralstyrda välfärdsmonopol” som anses hindra framkomsten av nya idéer och initiativ (ibid kap. 3:3). (socialliberalism: 2, nyliberalism 4)

- Socialpolitik:

Om välfärdspolitiken skrivs att den skall ”garantera att alla får tillgång till god utbildning, vård och omsorg” och ”erbjuda ekonomisk grundtrygghet genom socialförsäkringar”. (socialliberalism 3, nyliberalism 1) Det varnas tydligt för att istället hänvisa människor till privat välgörenhet, då de som vinner på välfärdsstaten är de som saknar nätverk och kontakter. (socialliberalism 5, nyliberalism 0)

Välfärdspolitiken bör, förtydligar man, vara generell och selektiva inslag endast förekomma i undantagsfall. Annars ser man en risk för att stöd och omsorg t.e.x. inte kan garanteras utan vad man kallar ”integritetskränkande granskning”. (socialliberalism 5, nyliberalism 0) Annars talas det en hel del om behovet av valfrihet mellan olika former av utbildning och omsorg” (ibid kap. 3:3). (socialliberalism 2, nyliberalism: 3)

- Kulturpolitik:

Det skrivs inte mycket konkret om offentlig finansiering, men man anser sig ha som avsikt att ”understödja kulturell mångfald” (socialliberalism 3, nyliberalism 1) samtidigt som kulturarvet hålls levande, med motivet att bidra till den enskildes möjligheter till nya upplevelser (ibid kap. 3:5). (Socialliberalism 4, nyliberalism 0) Medeltal socialliberalism: 3,1. Medeltal nyliberalism: 1,8.

7.1.8 Moderaternas partiprogram 1993

- Socialpolitik:

Det talas för ett offentligt engagemang för att hjälpa de handikappade att göra sina röster hörda (partiprogram 1993 11:2) (socialliberalism 3, nyliberalism 1) och att kommunerna bör ansvara för sociala insatser när andra trygghetssystem misslyckats (ibid 11:4). (socialliberalism 4, nyliberalism 1) Välfärdsstatens grundläggande ideologi anses bygga på att med ”politiskt styrning och specialutbildade experter” främja jämlikhet och människors frigörelse från ömsesidiga beroenden. (socialliberalism 0, nyliberalism 5) Alternativet anses ligga i ”den lilla världen”, kopplad till familjen, där man är nära och tar ställning för varandra (ibid 9:1). (socialliberalism 0, nyliberalism 4, konservatism 3). Ändå talas det om vikten av obligatoriska socialförsäkringar, ty de med bristande ekonomiskt förutseende skulle annars riskera att sakna försäkringsskydd. Standarden, menar man, bör motsvara en viss del av inkomsten och svara mot vad den enskilde betalat i premie. (socialliberalism 3, nyliberalism 2) Dock öppnar programmet för att möjliggöra konkurrens mellan försäkringskassorna och privata

försäkringsgivare om det grundläggande skyddet (ibid 10:1). (socialliberalism: 0, nyliberalism 5)

- Näringspolitik:

Frihandel anses viktigt, även om det kortsiktigt missgynnar producenter i enskilda svenska branscher (ibid 5:1). (socialliberalism 0, nyliberalism 5) Det arbetsrättsliga regelverket anses vara ett exempel på politiskt beslut som underminerar marknadsekonomins förmåga att utvecklas och skapa välstånd (ibid 5:3). (socialliberalism 0, nyliberalism 5) Konkurrens och avreglering förespråkas inom välfärds- och tjänstesektorerna samt boendet (ibid s. 6:3). (socialliberalism: 1, nyliberalism 4)

- Skattepolitik:

Man argumenterar här för att sänka skatter har ett egenvärde då det både anses öka individens frihet och dessutom leda till effektivare produktion. (socialliberalism 0, nyliberalism 5) Det talas om vikten av att Sverige under 1990-talet blir ett "ledande skattesänkarland" och att skattenivån i "jämförbara europeiska länder" utgör riktlinjen. (socialliberalism 1, nyliberalism 4) Man förespråkar ett borttagande av förmögenhetsskatten, arvs- och gåvoskatten samt fastighetsskatten, (socialliberalism 0, nyliberalism 5) och menar att utgifterna måste sänkas i motsvarande grad (ibid 6:4). (socialliberalism: 0, nyliberalism 5)

- Kulturpolitik:

Här ger man staten en roll som huvudansvarig för finansieringen av kulturarvet och menar att det bör satsas på stora bibliotek, arkiv, nationalscener och muséer. (socialliberalism 2, nyliberalism 1) Samtidigt anses det viktigt att slå vakt om den delen av kulturlivet som bygger på frivillig finansiering genom direkt betalning på marknaden (ibid 14:2). (socialliberalism 1, nyliberalism 4). Medeltal socialliberalism: 1,0. Medeltal nyliberalism: 3,7.

7.1.9 Folkpartiets partiprogram 1997 (nyutgåva 1999)

- Näringspolitik:

Tonen i programmet är väldigt negativ mot tanken att stat och kommun ägnar sig åt näringsverksamhet, bland annat för att detta anses innebära att skattebetalarna tvingas ta affärsmässiga risker (partiprogram 1997, kap **Företagaren**). (socialliberalism 2, nyliberalism 4)

Man beskriver marknadsekonomi som den säkraste vägen till välstånd, men menar att denna måste kompletteras med politiska beslut för att klyftorna inte ska bli för stora. (socialliberalism 4, nyliberalism 1)

Som åtgärder mot dåvarande arbetslöshet samt för ökat välstånd förespråkas b.l.a. ökad frihandel, ”flexibla” arbetsmarknad, stabilt penningvärde och lägre skatter (ibid kap. **Ekonomi**). (socialliberalism 2, nyliberalism 4)

- **Socialpolitik:**

Man argumenterar för generell välfärdspolitik och att behovsprövning måste undvikas b.l.a. för att det skulle riskera intrång i privatlivet. (socialliberalism 5, nyliberalism 0) Samtidigt ägnas många meningar åt att belysa hur viktigt man anser det vara att avgifter står i relation till förmåner i systemen, (socialliberalism 2, nyliberalism 2) och att fördelningspolitiska inslag bara bör ske genom statsbidrag (ibid kap. **Ekonomisk trygghet**). (socialliberalism 3, nyliberalism 0)

- **Kulturpolitik:**

Det talas om vikten av ett kulturarv tillgängligt för alla (socialliberalism 4, nyliberalism 1), och att kommunerna inte skall ta ut avgifter på boklån. (socialliberalism 5, nyliberalism 0) Många konstyttringar skulle inte överleva utan ett offentligt kulturstöd, skriver man också. (socialliberalism 4, nyliberalism 0) Samtidigt framhålls det att man önskar göra kulturen mindre beroende av den offentliga makten genom diverse skatteavdrag som alternativ finansieringskälla (ibid kap. **Kultur, Medierna, Konsterna**). (socialliberalism 2, nyliberalism 4)

- **Skattepolitik:**

Dagens skattetryck, skriver man, måste sänkas eftersom det inte anses förenligt med en ”dynamisk och växande ekonomi”. (socialliberalism 1, nyliberalism 4) I övrigt pratas det om att sänka skatten på riskkapital, den högsta marginalskatten och diverse arbetsgivaravgifter. (socialliberalism 2, nyliberalism 4) Med hjälp av lägre arbetslöshet och högre tillväxt anser man det vore möjligt att sänka skatterna ytterligare. (ibid kap. **Skatter**). (socialliberalism 1, nyliberalism 4) Medeltal socialliberalism: 2,8. Medeltal nyliberalism: 2,2.

7.1.10 Moderaternas partiprogram 2001

- **Näringspolitik:**

Betydelsen lyfts fram av fri handel och rörligheten av idéer, människor och företag (ibid s. 24). (socialliberalism 2, nyliberalism 3) På arbetsmarknaden anses ”omsorgen om fackliga intressen” hindra nya jobb att komma till (ibid s.9). (socialliberalism 0, nyliberalism 5)

- **Socialpolitik:**

Det pratas om att de äldre har en självklar rätt till en trygg och värdig ålderdom som ”utgår från den enskildes egna förutsättningar och önskemål”

(socialliberalism 4, nyliberalism 1) och att alla har rätt till lika vård på lika villkor efter eget val (ibid s. 23). (socialliberalism 3, nyliberalism 1) Kritik mot den "allomfattande välfärdsstaten" finns kvar. (socialliberalism 0, nyliberalism 5) Likväl pratas det fortfarande om den "lilla världen" som alternativ till välfärdspolitiken (ibid s. 12-14). (socialliberalism 1, nyliberalism 4, konservatism 3)

- Skattepolitik:

Genom skatter måste människorna, menar man, "bidra till sådant som inte är möjligt för var och en att klara själv eller genom frivillig samverkan med andra" (ibid s. 6). (socialliberalism 3, nyliberalism 1) Dock skall endast en mindre del av de samlade tillgångarna få disponeras av "det allmänna" (ibid s. 17). (socialliberalism 0, nyliberalism 5)

- Kulturpolitik:

Här skriver man att staten har som uppgift att "svara för att kulturarvet vårdas" (socialliberalism 2, nyliberalism 1) och att förutsättningar skapas för "det nyskapande" att "utvecklas på sina egna villkor" (ibid s. 15). (socialliberalism 2, nyliberalism 4) Medeltal socialliberalism: 1,7. Medeltal nyliberalism: 3,0.

7.1.11 Folkpartiets valmanifest 2006

- Socialpolitik:

Det pratas fortfarande om heltäckande socialförsäkringar som ger bra inkomstbortfall vid sjukdom, skador och arbetslöshet (socialliberalism 5, nyliberalism 0) samt att plånboken inte ska styra vem som får vård. (socialliberalism 5, nyliberalism 0) Satsningar förespråkas inom psykiatrin, (socialliberalism 5, nyliberalism 0) och det talas för såväl en omsorgsgaranti inom äldreården (socialliberalism 3, nyliberalism 1) som en tandvårdsreform innehållande högkostnadsskydd. (socialliberalism 5, nyliberalism 0) Samtidigt pratas det om att motarbeta "fusk och överutnyttjande" inom sjukförsäkringen (socialliberalism 1, nyliberalism 3) och att man avser, utifrån överenskommelsen i Bankeryd, sänka taket i sjukförsäkringen år 2007 för att förhoppningsvis kunna höja det åter redan 2008 (valmanifest 2006 s. 18-19). (socialliberalism 2, nyliberalism 2)

- Näringspolitik:

Man säger sig lova minska företagens regelbörda med minst 25% under den närmaste mandatperioden (socialliberalism 2, nyliberalism 3) och öppna den offentliga tjänstesektorn för konkurrens (ibid s. 12-13). (socialliberalism 2, nyliberalism 4) Tillsammans med alliansen säger man sig vilja sälja ut statliga företag med minst 50 miljarder kronor per år (ibid s. 7). (socialliberalism 2, nyliberalism 4) Satsningar på infrastruktur berörs också, även om man kan tänka sig alternativa finansieringslösningar i samarbete med den offentliga sektorn (ibid

s. 14). (socialliberalism 3, nyliberalism 1) Det anses därtill viktigt med ”starka självständiga universitet” med en ”mångfald av forskningsfinansiärer” (ibid s. 6). (socialliberalism 1, nyliberalism 4) Samarbete inom EU för ökad frihandel och minskade subventioner förespråkas också (ibid s. 22). (socialliberalism 2, nyliberalism 4)

- Skattepolitik:

Bland skattesänkningar som föreslås kan räknas slopade arbetsgivaravgifter inom hushållsnära branscher, (socialliberalism 2, nyliberalism 4) sänkt skatt för fåmansbolag (socialliberalism 2, nyliberalism 4) och slopat krav på arbetsgivarna att medfinansiera sjukförsäkringen efter 14 dagar. (socialliberalism 1, nyliberalism 4) Därtill krävs avskaffande av förmögenhetsskatten, fastighetsskatten och värnskatten. (socialliberalism 1, nyliberalism 4) I samband med detta önskar man uppnå en ”plattare skatt” för att stimulera utbildnings- och arbetsvilja (ibid s. 13, 14, 27). (socialliberalism 1, nyliberalism 4)

- Kulturpolitik:

Det skrivs att den kultur som är en motkraft till det ”mest medhårsstrykande och lättsmälta” många gånger lever under ”karga villkor”. (socialliberalism 4, nyliberalism 0) Därför anses marknaden behöva kompletteras med ett generöst offentligt kulturstöd i form av pengar till museer och teatrar. (socialliberalism 5, nyliberalism 0) Man säger sig samtidigt vilja underlätta sponsring av kultur och öka möjligheterna till finansiering från olika håll (ibid s. 26). (socialliberalism 2, nyliberalism 2) Medeltal socialliberalism: 2,7. Medeltal nyliberalism: 2,3.

7.1.12 Moderaternas valmanifest 2006

- Socialpolitik:

Satsningar förespråkas inom tandvården, (socialliberalism 5, nyliberalism 0) psykiatrin (socialliberalism 5, nyliberalism 0) och äldreomsorgen, där man förespråkar en ”värdighetsgaranti” (valmanifest 2006 s. 22-23). (socialliberalism 3, nyliberalism 1) Samtidigt betonas värdet av ”fritt val” inom välfärdens olika områden samt en ”mångfald” av välfärdsproducenter (ibid s. 5). (socialliberalism 2, nyliberalism 3) Därtill pratas om att komplettera den offentliga solidariteten med en den som råder inom familjen, bland vänner och kollegor (ibid s. 3-4). (socialliberalism 2, nyliberalism 2, konservatism 3) Annars läggs väldigt mycket fokus på vikten av att det måste löna sig att arbeta och att fler ska kunna försörja sig själva. Denna **arbetslinje**, skriver man, måste ”tydliggöras inom arbetsmarknadspolitiken, arbetslöshetsförsäkringen och sjukförsäkringen”. (socialliberalism 1, nyliberalism 4) Det pratas också om att sjukförsäkringen ”kan” ligga kvar på 80% (ibid s. 9). (socialliberalism 3, nyliberalism 1)

- Näringspolitik:

För att fler jobb ska kunna tillkomma och fler företag ska kunna startas pratas det mycket om att det måste bli mer lönsamt att arbeta och utbilda sig. (socialliberalism 1, nyliberalism 4) Det pratas också om att ”trösklarna” in på arbetsmarknaden måste sänkas. (socialliberalism 1, nyliberalism 4) Bland annat vill man vidga möjligheten för visstidsanställningar, konkurrensutsätta arbetsförmedlingen och ta bort arbetsgivarnas krav på sjuklöneansvar efter 14 dagar. (socialliberalism 1, nyliberalism 4) Kravet på flera uppdragsgivare för att få f-skattesedel vill man avskaffa. (socialliberalism 1, nyliberalism 4) Samtidigt menar man att vårt välstånd inte får bygga på att konkurrera med låga löner, utan istället producera varor och tjänster med ett allt högre värde (ibid s. 8-10). (socialliberalism 4, nyliberalism 1)

- Skattepolitik:

För att göra det ”mer lönsamt att arbeta” och ”minska tröskeeffekterna för låg- och medelinkomsttagarna” skissar man på ett jobbvdrag i mångmiljardklassen, uppdelat på flera olika ”steg”. (socialliberalism 2, nyliberalism 3) Att avskaffa värnskatten, mildra skatten för fåmansbolag och ersätta fastighetsskatten med en låg kommunal avgift anses också eftersträvansvärt (ibid s. 10, 12). (socialliberalism 1, nyliberalism 4) Det talas samtidigt för vikten av ett fungerande skatteutjämningsystem då detta anses viktigt för ”den lokala och regionala nivåns möjligheter att erbjuda välfärd” (ibid s. 9). (socialliberalism 4, nyliberalism 0)

- Kulturpolitik:

Ett levande kulturliv beskrivs som en del av grunden det öppna samhället. (socialliberalism 2, nyliberalism 2) Kulturens roll motiveras med att den ”utvecklar det civila samhället” och ”håller det demokratiska samtalet levande” (ibid. s. 5). (socialliberalism 2, nyliberalism 2) Medeltal socialliberalism: 2,4. Medeltal nyliberalism: 2,3.

